

บทที่ 5

บทวิเคราะห์การพิจารณาคดีในระบบไต่สวนในชั้นศาล

ในบทวิเคราะห์นี้ผู้เขียนได้ศึกษาโดยการนำคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมาวิเคราะห์ถึงขั้นตอนการพิจารณาเฉพาะขั้นตอนการไต่สวนมูลฟ้อง การตรวจพยานหลักฐาน การไต่สวนพยานหลักฐานโดยใช้สำนวน ป.ป.ช.เป็นหลัก การไต่สวนพยานหลักฐานเพิ่มเติม เท่านั้น

5.1. วิเคราะห์คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 9 บัญญัติว่า ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี ดังต่อไปนี้

1.) คดีที่มีมูลแห่งคดีเป็นการกล่าวหาว่านายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น ร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น

2.) คดีที่มีมูลแห่งคดีเป็นการกล่าวหาบุคคลตาม (1) หรือบุคคลอื่นเป็นตัวการ ผู้ใช้ หรือผู้สนับสนุนในการกระทำความผิดทางอาญาตาม (1)

3.) คดีซึ่งประธานวุฒิสภาส่งคำร้องให้ศาลพิจารณาพิพากษาข้อกล่าวหาว่ากรรมการ ป.ป.ช. ร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ

4.) คดีที่ร้องขอให้ทรัพย์สินที่เพิ่มขึ้นผิดปกติของนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ข้าราชการการเมืองอื่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น ตามที่กฎหมายบัญญัติตกเป็นของแผ่นดิน

นับตั้งแต่มีการจัดตั้งแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา มีคดีขึ้นมาสู่การพิจารณาของแผนกรวม 4 คดี เป็นคดีที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ จำนวน 3 คดี และคดีที่ขัยการสูงสุดมีคำร้องขอให้ทรัพย์สินของอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขตกเป็นของแผ่นดิน จำนวน 1 คดี การดำเนินกระบวนการพิจารณา

คดีดังกล่าวเป็นระบบไต่สวน โดยองค์คณะได้รับเลือกจากที่ประชุมใหญ่ทั้งสี่คดีต้องยึดรายงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และรายงานของคณะกรรมการไต่สวนเป็นหลักในการพิจารณาและอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามสมควร ตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 และต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาตามข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2543 ด้วย ในระหว่างการพิจารณาคดีทั้งสี่ดังกล่าวปรากฏว่าองค์คณะผู้พิพากษามีปัญหาข้อกฎหมายบางประการ ที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 และข้อกำหนดเกี่ยวกับดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2543 บัญญัติไว้ไม่ชัดเจนหรือไม่ครบถ้วน อาจทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี หรือทำให้องค์คณะผู้พิพากษาแต่ละคดีปฏิบัติแตกต่างกัน เพราะการพิจารณาระบบไต่สวนต่างจากการพิจารณาคดีทั่วไปของศาลยุติธรรมอื่น เป็นเรื่องใหม่ที่ยังองค์คณะผู้พิพากษาอาจเข้าใจไม่ตรงกันทำให้คู่ความหรือประชาชนขาดความเชื่อมั่นในการพิจารณาพิพากษาคดี ของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ดังนั้นผู้เขียนขอวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับคดีที่เกิดขึ้นและพิพากษาคดีแล้วทั้งสิ้น 4 คดี

5.1.1. คดีหมายเลขแดงที่ อม.1/2545¹

จากการศึกษา คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง คดีหมายเลขแดงที่ อม. 1/2545 มีประเด็นที่น่าสนใจในการวิเคราะห์ ดังนี้

¹ คดีระหว่าง อัยการสูงสุด โจทก์ นายจิรายุ จรัสเสถียร จำเลยที่ 1 นายณรงค์ศักดิ์ เฮงไชยศรี จำเลยที่ 2 เรื่อง ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ โดยโจทก์ฟ้องคดีเมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2544 เริ่มไต่สวนคดีเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2545 ถึงวันที่ 20 มีนาคม 2545 มีการยื่นบัญชีพยานโจทก์รวม 66 อันดับ ศาลเห็นสมควรไต่สวน 13 อันดับ (ไต่สวนจริง 12 อันดับ) บัญชีพยานจำเลยที่ 1 รวม 47 อันดับ ศาลเห็นสมควรไต่สวน 9 อันดับ และมีการยื่นบัญชีพยานจำเลยที่ 2 รวม 52 อันดับ ศาลเห็นสมควรไต่สวน 15 อันดับ (ไต่สวนพยานจำเลยที่ 1 และที่ 2 รวมกัน 14 ปาก)

ศาลพิพากษาวันที่ 24 เมษายน 2545 ศาลพิพากษาว่าจำเลยที่ 1 มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 148 ให้ลงโทษจำคุก 6 ปี ยกฟ้องโจทก์สำหรับจำเลยที่ 2 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ลงวันที่ 17 พฤษภาคม 2545 เล่มที่ 119 ตอนที่ 44 ก หน้า 11-33 หรือ

1.) คำให้การพยานบุคคลในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีความน่าเชื่อถือหรือไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ 1/2545 เป็นคดีที่อัยการสูงสุดยื่นฟ้อง นายจิรายุ จรัสเสถียร และ นายณรงค์ศักดิ์ เฮงไชยศรี เป็นจำเลยร่วมในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ตามประมวลกฎหมายอาญาโดยศาลได้พิพากษาจำคุก นายจิรายุ จรัสเสถียร เป็นเวลา 6 ปี แต่ยกฟ้อง นายณรงค์ศักดิ์ เฮงไชยศรี เพราะพยานฝ่ายโจทก์ คือ นายเจริญ บุญชัย นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดสุราษฎร์ธานี เบิกความต่อศาลว่าบุคคลที่มาเรียกรับเงินจากตนมิใช่ นายณรงค์ศักดิ์ เฮงไชยศรี ซึ่งคำเบิกความดังกล่าวขัดแย้งแตกต่างจากคำให้การที่ นายเจริญ บุญชัย เคยให้การไว้ต่อเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน ป.ป.ป. พนักงานสอบสวนและคณะอนุกรรมการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ประกอบกับเมื่อ นายเจริญ บุญชัย มาเบิกความในการไต่สวนของศาลยืนยันว่าชายที่มาพบและเรียกรับเงินมิใช่ นายณรงค์ศักดิ์ เฮงไชยศรี และอธิบายว่าเมื่อพนักงานสอบสวนนำภาพถ่ายของ นายณรงค์ศักดิ์ เฮงไชยศรี มาให้ดูว่าเป็นชายที่ไปพบหรือไม่ นายเจริญ บุญชัย ได้ตอบว่าคล้ายแต่พนักงานสอบสวนพิมพ์ข้อความเขาเองว่าใช่ชายที่มาพบ คำให้การที่พนักงานสอบสวนบันทึกไว้ไม่ถูกต้อง แต่ นายเจริญ บุญชัย ลงชื่อไปเพื่อให้จบ ๆ กันไป ทั้งหนังสือร้องเรียนกล่าวหา นายณรงค์ศักดิ์ เฮงไชยศรี ต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. เจ้าหน้าที่ทำเองทั้งหมด นายเจริญ บุญชัย ยอมลงชื่อเพราะคิดว่าไม่มีใครได้ใครเสียเรื่องจะได้จบกันไป ซึ่งเป็นความเข้าใจของ นายเจริญ บุญชัย ในขณะนั้น นอกจากนี้ ยังมีวิดิทัศน์บันทึกเหตุการณ์ซึ่ง นายเจริญ บุญชัย ยืนยันว่าชายที่มาพบและเรียกรับเงินมิใช่ นายณรงค์ศักดิ์ เฮงไชยศรี จึงยินยอมให้มีการบันทึกวิดิทัศน์เป็นหลักฐานถึง 2 ครั้ง ทั้งที่บ้านของ นายเจริญ บุญชัย และวัดธรรมบูชา อำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ต่อหน้าพระเทพวรจารย์ ซึ่งเป็นพระภิกษุชั้นผู้ใหญ่ ศาลเห็นว่า นายเจริญ บุญชัย ย่อมมีความรู้สึกสำนึกผิดชอบ หากเห็นว่าบุคคลที่มาเรียกรับเงินเป็น นายณรงค์ศักดิ์ เฮงไชยศรี จริงก็คงจะไม่ให้การปกป้องผู้กระทำความผิด และ นายเจริญ บุญชัย ย่อมรู้ดีว่าการเบิกความเท็จต่อศาลเป็นความผิดอาญา ซึ่งมีโทษถึงจำคุก นายเจริญ บุญชัย เบิกความต่อหน้าศาลด้วยความสมัครใจ มิได้ถูกข่มขู่ บังคับหรือจูงใจ คำเบิกความของ นายเจริญ บุญชัย ต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง จึงมีน้ำหนักให้รับฟังได้ยิ่งกว่าคำให้การต่อเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน ป.ป.ป. พนักงานสอบสวน หรือคณะอนุกรรมการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

พยานฝ่ายโจทก์อีกคนหนึ่ง คือ นายฉัตรชัย เลื่อนชัย เกษ์กร 8 สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเดินทางไปกับ นายเจริญ บุญชัย ด้วย เบิกความต่อศาลว่าชายที่มาพบ

นายเจริญ บุญชัย ที่โรงแรม เจ.บี. หาดใหญ่ นั้นอยู่ห่างจาก นายฉัตรชัย เลื่อนเชย ประมาณ 10 เมตร เป็นที่มีด จำไม่ได้ว่าใช่ นายณรงค์ศักดิ์ เฮงไชยศรี หรือไม่ และปรากฏตามคำให้การในชั้น คณะกรรมการ ป.ป.ป. นายฉัตรชัย เลื่อนเชย จำชายคนที่มาพบและพูดกับ นายเจริญ บุญชัย ไม่ได้และเมื่อต่อมาพนักงานสอบสวนนำภาพ จำนวน 3 ภาพ มาให้ นายฉัตรชัย เลื่อนเชย ดู นายฉัตรชัย เลื่อนเชย ก็ระบุเพียงว่าชายที่อยู่ในภาพถ่ายซึ่งสวมชุดซาฟารีสีฟ้าสวมแว่นตา ศีรษะเด็ก ซึ่งหมายถึง นายณรงค์ศักดิ์ เฮงไชยศรี นั้นคล้ายกับชายที่มาพบ นายเจริญ บุญชัย คำให้การของ นายฉัตรชัย เลื่อนเชย ตั้งแต่ต้นมาจึงมิได้ยืนยันว่าชายที่มาพบและพูดเรียกร้องเงินจาก นายเจริญ บุญชัย คือ นายณรงค์ เฮงไชยศรี

นอกจากนี้ ในสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ปรากฏตามคำให้การของ นายบรรลุ ศิริพานิช ซึ่งเป็นประธานกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงที่กระทรวงสาธารณสุขแต่งตั้งขึ้น ระบุว่ามีการเมือง 2 คน ซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข และ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุขมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องการจัดซื้อยาและเวชภัณฑ์ ผลการพิจารณาของคณะกรรมการ ป.ป.ป. กรณีการจัดซื้อยาและเวชภัณฑ์ของกระทรวงสาธารณสุขกรณีข้าราชการการเมืองที่เสนอต่อนายกรัฐมนตรีก็ระบุว่านักการเมืองที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ คือ นายจิรายุ จรัสเสถียร โดยไม่ได้ระบุว่า นายณรงค์ศักดิ์ เฮงไชยศรี ร่วมกระทำความผิดกับ นายจิรายุ จรัสเสถียร แต่อย่างใด

เมื่อศาลให้ นายเจริญ บุญชัย พยานฝ่ายโจทก์ชี้ตัว นายณรงค์ศักดิ์ เฮงไชยศรี ในห้องพิจารณา นายเจริญ บุญชัย ก็ยืนยันว่าไม่ใช่บุคคลที่ นายเจริญ บุญชัย พบที่โรงแรม เจ.บี.หาดใหญ่ และตามคำให้การของ นายวิเชียร แก่นพลอย นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดสงขลา พยานฝ่ายโจทก์ที่ได้ให้การไว้ต่อพนักงานสอบสวนว่า หลังจากการตรวจราชการของ นายรักเกียรติ สุขธนะ และคณะแล้ว 2 วัน ถึง 3 วัน นายวิเชียร แก่นพลอย ได้โทรศัพท์พูดคุยกับ นายยุทธนา ศิลปรัสมิ์ นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดนครศรีธรรมราช พยานฝ่ายโจทก์ และ นายเจริญ บุญชัย โดยทั้ง นายยุทธนา ศิลปรัสมิ์ และ นายเจริญ บุญชัย บอกว่าถูกเรียกตัวมาพบ และนายจิรายุ จรัสเสถียร ได้พบกับ นายยุทธนา ศิลปรัสมิ์ และนายเจริญ บุญชัย ได้ช่วยซื้อยาจากบริษัทพรรคพวกทำนองเดียวกันกับที่พบกับ นายวิเชียร แก่นพลอย และตามคำให้การของ นางอุทุมพร กำภู ณ อยุธยา ผู้ช่วยนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดสุราษฎร์ธานี พยานฝ่ายโจทก์ก็ยืนยันว่าในระหว่างรวบรวมเงินจากโรงพยาบาลชุมชนอยู่นั้น นายเจริญ บุญชัย ได้ให้ดูนามบัตรของ นายจิรายุ จรัสเสถียร และหมายเลขโทรศัพท์เพื่อให้ติดต่อ โดย นางอุทุมพร กำภู ณ อยุธยา ได้จดหมายเลขโทรศัพท์จากนามบัตรดังกล่าว และเคยให้ นางสาวสุวดี แสงขำ พยาบาลวิชาชีพ 7 ทำหน้าที่เลขานุการของ นาง

อุทุมพร กำภู ณ อยุธยา โทษพิทไปติดต่อ นายจิรายุ จรัสเสถียร เกี่ยวกับเงินที่รวบรวมมาให้ว่าจะให้ทำอะไร และ นางสาวสุดี แสงขำ พยานหลักฐานดังกล่าวมิได้มีข้อเท็จจริงเชื่อมโยงชี้ชัดถึง การกระทำความผิดของ นายณรงค์ศักดิ์ เฮงไชยศรี องค์คณะผู้พิพากษาจึงมีมติด้วยคะแนนเสียง 7 ต่อ 2 ว่า พยานหลักฐานที่ไต่สวนมารับฟังไม่ได้ว่า นายณรงค์ศักดิ์ เฮงไชยศรี กระทำความผิด ตามฟ้อง จึงพิพากษาว่า นายจิรายุ จรัสเสถียร มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 148 ให้ลงโทษจำคุก 6 ปี ยกฟ้องโจทก์สำหรับ นายณรงค์ศักดิ์ เฮงไชยศรี

เหตุผลสำคัญในการยกฟ้องโจทก์สำหรับ นายณรงค์ศักดิ์ เฮงไชยศรี เพราะศาลฎีกา แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พิจารณาแล้วเห็นว่าถ้อยคำของ นายเจริญ บุญชัย พยานบุคคลฝ่ายโจทก์ที่ได้ให้การไว้ต่อเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน ป.ป.ป. พนักงานสอบสวนและ คณะอนุกรรมการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ขัดแย้งแตกต่างจากคำเบิกความที่พยานได้ เบิกความต่อศาล แม้ศาลได้วินิจฉัยตามข้อโต้แย้งของจำเลยประการหนึ่งว่าวิธีการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะอนุกรรมการไต่สวน โดยเรียกพยานซึ่งเคยให้การไว้ต่อเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน ป.ป.ป. และพนักงานสอบสวนมาตรวจดูคำให้การเดิมที่เคยให้การไว้แล้วให้พยานรับรองคำให้การเดิม โดยถือว่าคำให้การพยานดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของคำให้การพยานในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริงนั้น เป็นการไต่สวนข้อเท็จจริงที่ชอบด้วย พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 เพราะแม้ว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มิได้ให้คำนิยามคำว่า “การไต่สวนข้อเท็จจริง” ไว้ แต่เมื่อ พิจารณาทบทวนบทบัญญัติมาตรา 26 และมาตรา 43 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว แล้วจะเห็นได้ว่า การไต่สวนข้อเท็จจริงคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 หมายถึง การแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 26 (1) นั้นเอง ส่วนการดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน หรือการไต่สวนข้อเท็จจริงนั้น บัญญัติไว้ในหมวด 4 ตั้งแต่มาตรา 43 ถึงมาตรา 57 โดยมาตรา 47 และมาตรา 48 บัญญัติว่า ต้องแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบและกำหนดระยะเวลาตามสมควรที่ผู้ถูกกล่าวหาจะมาชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา แสดงพยานหลักฐาน หรือนำพยานบุคคลมาให้ปากคำประกอบการชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา การไต่สวนของคณะอนุกรรมการไต่สวน ต้องมีอนุกรรมการไต่สวนอย่างน้อยสองคนร่วมกันดำเนินการ ในจำนวนนั้นจะต้องเป็นอนุกรรมการไต่สวนที่เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่อย่างน้อยหนึ่งคน แต่ถ้าเป็นการรับฟังคำชี้แจงหรือการถามปากคำบุคคลตามมาตรา 58 จะต้องมีอนุกรรมการไต่สวนที่เป็นกรรมการ

เข้าร่วมดำเนินการด้วย และห้ามมิให้อนุกรมการไต่สวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการล่อลวง หรือขู่เข็ญ หรือให้สัญญากับผู้ถูกกล่าวหาหรือพยานเพื่อจูงใจให้เขาให้ถ้อยคำอย่างใดๆ ในเรื่องที่กล่าวหา

เมื่อไม่ปรากฏว่าการดำเนินการของคณะอนุกรรมการไต่สวนเป็นการฝ่าฝืนต่อมาตรา 47 และมาตรา 48 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 การไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะอนุกรรมการไต่สวนจึงชอบด้วยกฎหมาย ประกอบกับ ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของคณะอนุกรรมการไต่สวน พ.ศ. 2547 ข้อ 10 วรรคสอง บัญญัติว่า “กรณีมีการไต่สวนข้อเท็จจริงเบื้องต้น การสอบสวนของพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การสอบสวนหรือการไต่สวน ตามกฎหมาย หรือระเบียบ หรือข้อบังคับว่าด้วยการบริหารบุคคลหรือ การสอบสวนหรือการไต่สวนตามกฎหมายอื่นแล้วแต่กรณี ให้ถือว่าการสอบสวนหรือไต่สวนดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะอนุกรรมการไต่สวนตามระเบียบนี้” โดยถือว่า การสอบสวนของเจ้าหน้าที่สำนักงาน ป.ป.ป. และพนักงานสอบสวนเป็นส่วนหนึ่งของการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะอนุกรรมการไต่สวน การที่คณะอนุกรรมการไต่สวนได้ไต่สวนพยานที่เคยให้การไว้ต่อเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน ป.ป.ป. และพนักงานสอบสวน โดยการอ่านคำให้การที่พยานเคยให้การไว้ให้พยานฟังหรือให้พยานอ่านคำให้การดังกล่าวแล้วให้พยานรับรองคำให้การเดิม และบันทึกคำรับรองไว้ ย่อมถือว่าพยานได้ให้การถึงข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานอย่างหนึ่ง การไต่สวนของคณะอนุกรรมการไต่สวน จึงชอบด้วยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 แล้ว แต่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเห็นว่า ถ้อยคำพยานในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีน้ำหนักน้อยกว่าคำเบิกความพยานที่เบิกความต่อศาล เพราะคำเบิกความดังกล่าวขัดแย้งแตกต่างจากคำให้การที่พยาน (นายเจริญ บุญชัย) เคยให้การไว้ต่อเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน ป.ป.ป. พนักงานสอบสวนและคณะอนุกรรมการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ประกอบกับเมื่อพยานมาเบิกความในการไต่สวนของศาลยืนยันว่า นายณรงค์ศักดิ์ เสงไชยศรี ไม่ใช่ชายที่มาพบและเรียกร้องเงิน โดยมีการบันทึกวิธีทัศนคำเบิกความของพยาน (นายเจริญ บุญชัย) และพยานยังอธิบายว่าพนักงานสอบสวนพิมพ์ข้อความเอาเองว่า นายณรงค์ศักดิ์ เสงไชยศรี คือ ชายที่มาพบและเรียกร้องเงินจากพยาน คำให้การที่พนักงานสอบสวนบันทึกไว้ไม่ถูกต้อง มีผลให้คำให้การของพยานในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีน้ำหนักน้อย เมื่อคำให้การของ นายฉัตรชัย เลื่อนเชย พยานฝ่ายโจทก์มิได้ยืนยันว่าชายที่มาพบและพูดเรียกร้องเงินจาก นายเจริญ บุญชัย คือ นายณรงค์ศักดิ์ เสงไชยศรี

และพยานหลักฐานฝ่ายโจทก์ก็ได้มีข้อเท็จจริงเชื่อมโยงชี้ชัดถึงการกระทำความผิดของ นายณรงค์ ศักดิ์ เฮงไชยศรี

จากคำพิพากษาดังกล่าว มีข้อน่าสังเกตว่าคดีนี้ได้มีการสอบสวนพยานโดยเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน ป.ป.ป. และพนักงานสอบสวน เนื่องจากเป็นช่วงรอยต่อก่อนการบังคับใช้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 โดยเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน ป.ป.ป. ที่ได้มีการปรับเปลี่ยนมาเป็นเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน ป.ป.ช. ยังคงยึดแนวทางการปฏิบัติเดิม จึงนำคำให้การพยานในสำนวนการสอบสวนของเจ้าหน้าที่สำนักงาน ป.ป.ป. และพนักงานสอบสวน มาเป็นส่วนหนึ่งของสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงโดยมิได้มีการไต่สวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติม มีผลให้คำให้การพยานในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่มีความน่าเชื่อถือ ดังนั้น นับแต่พระราชบัญญัติดังกล่าวมีผลใช้บังคับการไต่สวนข้อเท็จจริงคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ย่อมเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ปัญหาเรื่องคณะกรรมการไต่สวนมิได้ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจากพยานบุคคลว่าได้ให้การต่อเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน ป.ป.ป. และพนักงานสอบสวนตรงตามความเป็นจริงหรือไม่ และเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน ป.ป.ป. และพนักงานสอบสวนได้บันทึกคำให้การพยานตรงตามที่พยานให้การหรือไม่ ย่อมจะไม่เกิดประเด็นปัญหาในคดีต่อไปอีก แต่อย่างไรก็ตามคำพิพากษาดังกล่าวมีประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาวิเคราะห์ว่า การให้น้ำหนักความน่าเชื่อถือแก่คำให้การพยานบุคคลในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริงคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. ควรจะมีวิธีการอย่างไร

การไต่สวนข้อเท็จจริงคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. มิได้กำหนดให้ ผู้ถูกกล่าวหาได้มีโอกาสโต้แย้งคำให้การพยานฝ่ายโจทก์ในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริง เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหาได้มีส่วนร่วมในการค้นหาความจริงในคดี และผู้ถูกกล่าวหาสามารถตรวจสอบความถูกต้องของคำให้การพยานฝ่ายโจทก์ โดยการโต้แย้งคำให้การพยานฝ่ายโจทก์ เป็นการให้สิทธิการต่อสู้คดีแก่ผู้ถูกกล่าวหาดังแต่ชั้นไต่สวนข้อเท็จจริงเพื่อคณะกรรมการไต่สวน หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะได้ไต่สวนข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานทั้งส่วนที่เป็นคุณและเป็นโทษแก่ผู้ถูกกล่าวหารวบรวมไว้ในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริง ประกอบการพิจารณาว่าข้อกล่าวหา นั้นมีมูลความผิดตามข้อกล่าวหาหรือไม่ เพื่อให้คำให้การพยานในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการไต่สวนหรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีน้ำหนักความน่าเชื่อถือเพียงพอที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะยึดเป็นหลักในการพิจารณาคดี โดยไม่ต้องไต่สวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจากพยานซ้ำอีก เพราะเมื่อผู้ถูกกล่าวหาได้ใช้สิทธิโต้แย้งคำให้การพยานในชั้นไต่สวน

ข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. แล้วในชั้นพิจารณาคดี ผู้ถูกกล่าวหาอย่ามโนอาจคัดค้านหรือโต้แย้งได้ว่า คำให้การพยานฝ่ายโจทก์ไม่น่าเชื่อถือ เพื่อให้การพิจารณาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ดำเนินไปด้วยความรวดเร็ว ถูกต้องและเที่ยงธรรม

ข้อวิตกกังวลหรือข้อห่วงใยต่อพยานบุคคลผู้ให้ถ้อยคำต่อคณะกรรมการไต่สวน หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. หากมีการให้ผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือบุคคลอื่นที่เป็นตัวการ ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน เสนอญัตติกับพยานในการโต้แย้งพยานในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการไต่สวนหรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. อาจมีผลต่อความปลอดภัยในชีวิต ร่างกายของพยานทั้งก่อน ขณะ และหลัง มาเป็นพยานให้ปากคำต่อคณะกรรมการไต่สวน หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพราะผู้ถูกกล่าวหา มักจะเป็นผู้มีอำนาจให้คุณให้โทษแก่พยานได้ แต่อย่างไรก็ตาม สิทธิการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาในการโต้แย้งคำให้การพยานและตรวจสอบความถูกต้องแท้จริงของข้อเท็จจริง หรือพยานหลักฐานในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการไต่สวน หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นข้อที่ควรตระหนักถึง โดยวิธีการให้ผู้ถูกกล่าวหาโต้แย้งพยานฝ่ายโจทก์ อาจกำหนดให้ผู้ถูกกล่าวหาถามผ่านคณะกรรมการไต่สวน หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือกำหนดให้ผู้ถูกกล่าวหาโต้แย้งพยานได้โดยตรง

2.) ประเด็นที่ต้องศึกษาที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ กฎหมายกำหนดให้ศาลต้องผูกมัดว่าต้องยึดสำนวนไต่สวนของคณะกรรมการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือไม่

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 310 วรรคแรก และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 5 วรรคแรก บัญญัติว่าในการพิจารณาคดีให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยึดสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณา และอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร ซึ่งในหมวด 2 ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 29 วรรคแรก บัญญัติว่าในวันตรวจพยานหลักฐานให้โจทก์จำเลยส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุต่อศาลเพื่อให้อีกฝ่ายตรวจสอบ เว้นแต่องค์คณะผู้พิพากษาจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น เนื่องจากสภาพและความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั้น หลังจากนั้นให้โจทก์จำเลยแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานต่อองค์คณะผู้พิพากษา และวรรคสองบัญญัติว่าในกรณีที่มีได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานใด องค์คณะผู้พิพากษาจะมีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ แต่หากมีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือเมื่อศาลเห็นเอง ให้องค์คณะผู้พิพากษาดำเนินการไต่สวนพยานหลักฐานนั้นต่อไป

จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวจะเห็นได้ว่าคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทำหน้าที่เพียงการไต่สวนเบื้องต้นเพื่อหาข้อเท็จจริงให้ศาลเป็นผู้ตัดสินชี้ขาด ดังนั้นความสำคัญของการดำเนินคดีอาญาจึงอยู่ที่วันที่นัดตรวจพยานหลักฐานว่ามี การไต่แย้งพยานหลักฐานใดหรือไม่ หากคู่ความอีกฝ่ายไต่แย้งพยานหลักฐานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ศาลก็ต้องดำเนินการไต่สวนพยานหลักฐานนั้นต่อไป การที่กฎหมายให้ยึดรายงานของ คณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักจึงน่าจะหมายถึง ให้ถือสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นแนว ทางในการดำเนินการพิจารณาไต่สวนหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมและพิพากษาเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อพิสูจน์ ว่าเป็นจริงตามคำร้องให้ดำเนินคดีหรือไม่ โดยไม่ผูกมัดกับเหตุผลหรือพยานหลักฐานที่ปรากฏใน คำร้องขอให้ดำเนินคดีหรือในการไต่สวน เพราะถ้าหากให้ยึดสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็น หลักในรูปแบบที่สามารถฟังข้อเท็จจริงมาลงโทษผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยได้ ก็ไม่จำเป็นต้องกำหนดให้ มีแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองขึ้นในศาลฎีกา ซึ่งจะเห็นได้ชัดจากคำพิพากษา ศาลฎีกาดังกล่าวข้างต้นในส่วนที่เกี่ยวกับจำเลยที่ 2 ที่พยานเบิกความในทำนองขัดแย้งแตกต่าง จากคำให้การที่เคยให้ไว้ต่อเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน ป.ป.ป. พนักงานสอบสวนและคณะอนุกรรมการ ไต่สวน โดยศาลฎีกาฟังว่าคำเบิกความพยานต่อศาลมีน้ำหนักให้รับฟังได้ยิ่งกว่าคำให้การต่อเจ้า หน้าที่ของสำนักงาน ป.ป.ป. พนักงานสอบสวนและคณะอนุกรรมการไต่สวนของ ป.ป.ช. ดังนั้นจึง น่าจะสรุปได้ว่า ที่กฎหมายบัญญัติให้ศาลยึดรายงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการ พิจารณานั้น เป็นเพียงให้ยึดเป็นแนวทางในการไต่สวนข้อเท็จจริงของศาลเท่านั้น ส่วนชั้นการ พิจารณาพิพากษา เป็นอำนาจอิสระของศาลที่จะวินิจฉัยชี้ชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานที่ได้จากการ ไต่สวนทั้งของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และของศาลว่าผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยกระทำผิดหรือไม่

3.) หลักความอิสระของศาลที่จะวินิจฉัยชี้ชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน

ในส่วนที่เกี่ยวกับจำเลยที่ 2 ที่พยานเบิกความในทำนองขัดแย้งแตกต่างจากคำให้การที่ เคยให้ไว้ต่อเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน ป.ป.ป. พนักงานสอบสวนและคณะอนุกรรมการไต่สวน โดย ศาลฎีกาฟังว่าคำเบิกความพยานต่อศาลมีน้ำหนักให้รับฟังได้ยิ่งกว่าคำให้การต่อเจ้าหน้าที่ของ สำนักงาน ป.ป.ป. พนักงานสอบสวนและคณะอนุกรรมการไต่สวนของ ป.ป.ช. สำหรับประเด็น ดังกล่าวนี้นักเขียนมองอีกมุมหนึ่ง เห็นว่า องค์คณะผู้พิพากษาใช้ดุลพินิจในการชั่งน้ำหนักพยานว่า จำเลยที่ 2 ไม่ได้กระทำความผิด จากคำเบิกความของพยาน ซึ่งตรงกับหลักการยกประโยชน์แห่งความ สงสัยให้จำเลย ในประเด็นนี้ผู้เขียนศึกษาจากองค์คณะผู้พิพากษาเสียงข้างน้อย พบว่า การไต่สวน ข้อเท็จจริงในคดีน่าจะมีการตรวจสอบข้อเท็จจริงในประเด็นดังกล่าวได้อีก เพื่อให้ได้ทราบถึงข้อ เท็จจริงที่เกิดขึ้นในคดี แล้วจึงพิจารณาพิพากษาคดีว่าจำเลยมีความผิดหรือบริสุทธิ์

จากการศึกษาคดีดังกล่าว เป็นคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตรวจสอบข้อเท็จจริงกระทำโดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นผู้ไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานฯ ซึ่งคดีนี้ยังนำหลักการบางประการของระบบกล่าวหามาใช้ นั่นคือ เรื่องการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน

5.1.2. คดีหมายเลขแดงที่ อม. 1/2546²

จากการศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง คดีหมายเลขแดงที่ อม. 1/2546 มีประเด็นที่น่าสนใจหลายประเด็นแต่ผู้เขียนขอวิเคราะห์เฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับการไต่สวนในศาลโดยตรง ดังนี้

1.) รายงานของคณะอนุกรรมการไต่สวนและมติของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่ได้วินิจฉัยถึงรายการทรัพย์สินตามคำร้องข้อ 3 ว่า ผู้คัดค้านที่ 1 ไม่สามารถชี้แจงได้ว่าได้มาโดยชอบ จึงถือว่าเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยรัววยผิดปกติชอบหรือไม่

ปัญหาข้อกฎหมายที่ต้องวินิจฉัยตามคำคัดค้านของผู้คัดค้านที่ 1 ประการสุดท้ายมีว่า ตามรายงานของคณะอนุกรรมการไต่สวนและมติของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่ได้วินิจฉัยถึงรายการทรัพย์สินตามคำร้องข้อ 3 ว่า ผู้คัดค้านที่ 1 ไม่สามารถชี้แจงได้ว่าได้มาโดยชอบ จึงถือว่าเป็นทรัพย์สิน

² เป็นคดีระหว่าง อัยการสูงสุด ผู้ร้อง นายรักเกียรติ สุขธนะ ผู้คัดค้านที่ 1 นางสุรกัญญา สุขธนะ ผู้คัดค้านที่ 2 เรื่อง ขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน คดีเริ่มต้นด้วยคำร้องตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 81 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 10 โดยผู้ร้องยื่นคำร้องเมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2545 เริ่มไต่สวนคดีเมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2546 ถึงวันที่ 27 มิถุนายน 2546 มีการยื่นบัญชีพยานผู้ร้องรวม 30 อัน ศาลเห็นสมควรไต่สวน 16 อัน (ไต่สวนจริง 16 อัน) บัญชีพยานผู้คัดค้าน 269 อัน ศาลเห็นสมควรไต่สวน 35 อัน (ไต่สวนจริง 28 อัน)

ศาลพิพากษา วันที่ 30 กันยายน 2546 สรุปศาลพิพากษาว่า ให้ทรัพย์สินของผู้คัดค้านที่ 1 จำนวน 233,880,000 บาท ตกเป็นของแผ่นดิน ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ลงวันที่ 10 ตุลาคม 2546 เล่มที่ 120 ตอนที่ 101 ก หน้า 3-33 หรือ

สินที่ได้มาโดยร่ำรวยผิดปกติ หรือวินิจฉัยว่าเชื่อว่าเป็นทรัพย์สินที่ผู้คัดค้านที่ 1 ได้มาโดยร่ำรวยผิดปกติ ตามรายงานคณะกรรมการไต่สวนชอบหรือไม่

ผู้ร้องยื่นคำร้องต่อศาล ขอให้ทรัพย์สินดังกล่าวตกเป็นของแผ่นดิน ตามมาตรา 80 (1) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และผู้ร้องได้ยื่นคำร้องต่อศาลแล้ว ผู้คัดค้านที่ 1 จึงมีภาระการพิสูจน์ต่อศาลว่า ทรัพย์สินตามคำร้องข้อ 3 ดังกล่าว มิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 35 วรรคหนึ่ง คำคัดค้านของผู้คัดค้านที่ 1 ในข้อนี้ฟังไม่ขึ้น

จากข้อเท็จจริงดังกล่าวศาลซึ่งนำสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต้องตรวจสอบว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวเป็นอย่างไร โดยสามารถแสวงหาข้อเท็จจริงด้วยตนเองหรือแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นนั้นสามารถทำได้

2.) ทรัพย์สินตามคำร้องของผู้ร้องข้อ 3.1 ถึง 3.11 เป็นทรัพย์สินของผู้คัดค้านที่ 1 ที่เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติหรือไม่

มีปัญหาที่จะต้องวินิจฉัยต่อไปในปัญหาข้อเท็จจริงว่า ทรัพย์สินตามคำร้องของผู้ร้องข้อ 3.1 ถึง 3.11 เป็นทรัพย์สินของผู้คัดค้านที่ 1 ที่เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติหรือไม่ ซึ่งผู้คัดค้านที่ 1 มีภาระการพิสูจน์ที่จะต้องแสดงให้เห็นว่าทรัพย์สินดังกล่าวมิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 81 วรรคสอง และตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 35 วรรคหนึ่ง

พยานหลักฐานของผู้คัดค้านทั้งสองเกี่ยวกับเงินจำนวนดังกล่าว เห็นได้ว่ามีข้อพิรุธหลายประการ ไม่น่าหนักเพียงพอจะหักล้างพยานหลักฐานในสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้รับฟังเป็นอย่างอื่น เมื่อผู้คัดค้านทั้งสองไม่สามารถพิสูจน์ให้ศาลเห็นได้ว่าเงิน 18,000,000 บาท ดังกล่าว เป็นทรัพย์สินที่มีได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติ องค์คณะเสียงข้างมากจึงมีมติว่าคำคัดค้านของผู้คัดค้านทั้งสองเกี่ยวกับเงินจำนวนนี้ฟังไม่ขึ้น

จากการศึกษาคดีดังกล่าวเป็นคดีร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน กรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตรวจสอบข้อเท็จจริงกระทำโดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นผู้ไต่สวนข้อเท็จจริง และพยานหลักฐานต่างๆ ซึ่งหากผู้กล่าวอ้างได้แย้งว่าทรัพย์สินที่ร้องขอให้ตกเป็นของแผ่นดินมิได้เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติ หรือมิได้เป็นทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ ผู้นั้นมีภาระการพิสูจน์ต่อศาล

5.1.3. คดีหมายเลขแดงที่ อม.2/2546³

จากการศึกษาคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง คดีหมายเลขแดงที่ อม. 2/2546 มีประเด็นที่น่าสนใจในการวิเคราะห์ ดังนี้

1.) ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ต้องยึดสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณาคดีหรือไม่

จำเลยให้การปฏิเสธ และต่อสู้ข้อกฎหมายหลายประการ โดยมีสาระสำคัญว่า ศาลไม่อาจยึดสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณาคดีนี้ได้ เนื่องจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่มีอำนาจไต่สวน และการไต่สวนไม่ชอบ ทั้งโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง

ปัญหาข้อกฎหมายต้องวินิจฉัยตามข้อต่อสู้ของจำเลยประการแรกว่า ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยึดสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณาคดีนี้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 310 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 5 ได้หรือไม่ เห็นว่า บทบัญญัติแต่ละมาตราของกฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าวเป็นบทบังคับให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพิจารณาคดี โดยยึดสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลัก ซึ่งมีความหมายเพียงว่าชอบเขตหรือรอบของการพิจารณาคดีให้ยึดแนวทางที่ปรากฏในสำนวน ทั้งข้อกล่าวหา ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานต่างๆที่ได้จากการไต่สวน ตลอดจนสรุปสำนวนพร้อมทั้งความเห็นตามอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ดังที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 301 (2), 308 วรรคแรก มิใช่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรง

³ คดีระหว่าง อัยการสูงสุด โจทก์ นายรักเกียรติ สุขธนะ จำเลย เรื่อง ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ โดยโจทก์ฟ้องคดีเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2546 ศาลพิพากษาวันที่ 28 ตุลาคม 2546 เริ่มไต่สวนคดีเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2546 ถึงวันที่ 4 กันยายน 2546 มีการยื่นบัญชีพยานโจทก์รวม 20 อันดับ ศาลเห็นสมควรไต่สวน 14 อันดับ (ไต่สวนจริง 14 อันดับ) บัญชีพยานจำเลย 402 อันดับ ศาลเห็นสมควรไต่สวน 26 (ไต่สวนจริง 18 อันดับ) โจทก์และจำเลยอ้างพยานร่วมกัน 13 อันดับ

ศาลพิพากษา วันที่ 14 กันยายน 2546 สรุปศาลพิพากษาว่าจำเลย มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 149 ให้ลงโทษจำคุก 15 ปี ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ลงวันที่ 13 พฤศจิกายน 2546 เล่มที่ 120 ตอนที่ 114 ก หน้า 103-124 หรือ

ตำแหน่งทางการเมืองต้องยึดสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักว่าข้อเท็จจริงต่างๆ เป็นดังที่คณะกรรมการ ป.ป.ช.สรุป และจำเลยได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา ดังจะเห็นได้จากความตอนท้ายของมาตรา 310 วรรคแรก ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่บัญญัติความว่า ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง อาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร และความในวรรคสองของมาตราเดียวกันที่ให้นำบทบัญญัติมาตรา 265 มาใช้บังคับกับการปฏิบัติหน้าที่ของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองด้วยโดยอนุโลม ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 332 (2) บัญญัติว่า วิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งต้องเป็นระบบไต่สวนข้อเท็จจริงโดยยึดสำนวนที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติสรุปไว้เป็นหลัก และต้องยึดถือหลักในเรื่องการฟังความทุกฝ่าย และสิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา อีกทั้งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 25 วรรคสอง บังคับให้โจทก์ส่งสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต่อศาลในวันยื่นฟ้องเพื่อให้ศาลใช้เป็นหลักในการพิจารณาและรวมไว้ในสำนวนและศาลอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร นอกจากนี้ ตามมาตรา 5 วรรคสอง และวรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 ก็บัญญัติให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใดหรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้ศาลอื่น พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นดำเนินการใดเพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาได้และยังมีอำนาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมาย จากบทบัญญัติของกฎหมายที่กล่าวมาแสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอำนาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติม ในเรื่องที่ย้ายถูกกล่าวหานอกเหนือไปจากที่ปรากฏในสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ มิใช่ถูกผูกมัดโดยสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ดังนั้น การสรุปสำนวนพร้อมทั้งการทำความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งกระทำการตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายโดยสุจริต จะถูกต้องหรือไม่ อย่างไร มีการลำดับวันเวลาของเหตุการณ์ไม่ตรงตามความเป็นจริง ละเว้นพยานเอกสารบางเรื่องโดยไม่นำมาประกอบการพิจารณาและอ้างส่งศาลให้ครบถ้วนหรือไม่ ไม่ทำให้สำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เสียไป และเป็นเหตุให้ศาลไม่อาจยึดสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณาคดีได้ดังที่จำเลยต่อสู้ ทั้งจำเลยย่อมมีสิทธิที่จะโต้แย้งและนำพยานหลักฐานต่างๆ มาให้ศาลไต่สวนเพื่อหักล้างพยานหลักฐานในสำนวนของคณะ

กรรมการ ป.ป.ช. ตามข้อต่อสู้ของจำเลยได้ ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจึงยึดสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณาคดีนี้ได้ตามนัยดังกล่าวข้างต้น ข้อต่อสู้ของจำเลยข้อนี้ฟังไม่ขึ้น

จากการศึกษาผู้เขียนเห็นว่า คำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวที่มีการวิเคราะห์ถึงเรื่องการใช้สำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลัก น่าจะมีความหมายถูกต้องตามนัยที่ได้ศึกษามาแล้ว กล่าวคือ คณะกรรมการ ป.ป.ช. เปรียบเสมือนเครื่องมือในการตรวจสอบข้อเท็จจริง เป็นกลไกในการแสวงหาข้อเท็จจริง เพื่อสรุปเป็นสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. โดยรวบรวมข้อเท็จจริงทั้งหมดที่สามารถตรวจสอบมาได้ส่งให้อัยการสูงสุดดำเนินการฟ้องคดี และสำนวนดังกล่าวก็ส่งมายังศาลด้วย ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าการพิจารณาคดีโดยใช้สำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นเครื่องมือที่สามารถนำมาพิจารณาทบทวนได้เลย แต่หากมีข้อเท็จจริงที่ศาลเห็นว่ายังไม่ครบถ้วนศาลสามารถไต่สวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้ โดยอาจตรวจสอบด้วยตนเอง หรือแต่งตั้งบุคคล หรือคณะบุคคล เพื่อดำเนินการตรวจสอบแทนก็ได้

ในเรื่องการใช้สำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักนั้น ท่านประพันธ์ ทรัพย์แสง⁴ ประธานแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา ให้ความเห็นว่า คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทำหน้าที่เป็นศาลชั้นต้นหรือศาลไต่สวน ส่วนศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นศาลทบทวนหรือศาลตัดสิน ดังนั้น สำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงเหมือนสำนวนของศาลชั้นต้น รัฐธรรมนูญ มาตรา 310 จึงให้ยึดเป็นหลักของการพิจารณา แต่ทางปฏิบัติ ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพียงแต่ยึดสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นกรอบของการพิจารณาเท่านั้น มิได้ผูกมัดว่าต้องถือข้อเท็จจริงตามสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทั้งที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 25 วรรคสอง บัญญัติว่า ในวันยื่นฟ้องให้โจทก์ส่งสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต่อศาลเพื่อใช้เป็นหลักในการพิจารณา และศาลอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ ซึ่งหมายความว่าสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานส่วนหนึ่งในคดี หากคู่ความไม่เห็นด้วยต้องโต้แย้งไว้ตามมาตรา 29 วรรคสอง

2.) คณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่มีอำนาจไต่สวน และการไต่สวนไม่ชอบ ทั้งโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้องจริงหรือไม่

⁴ ประพันธ์ ทรัพย์แสง , การค้นหาคำความจริงของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง : แนวทางปัญหาสู่ความเป็นระบบไต่สวนเต็มรูปแบบ, งานวิจัยหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (พ.ย.ส.) รุ่นที่ 8, พ.ศ. 2548 , หน้า 50-56

ปัญหาข้อกฎหมายที่ต้องวินิจฉัยตามข้อต่อสู้ของจำเลยมีต่อไปว่า คณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่มีอำนาจไต่สวน การไต่สวนไม่ชอบ และโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง เนื่องจากไม่มีผู้เสียหายยื่นคำร้อง กล่าวหาจำเลยว่ากระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 149 และ 157 เพราะนาย วินัย วิริยะกิจจา ปลัดกระทรวงสาธารณสุข ผู้ลงลายมือชื่อในหนังสือที่มีไปถึงเลขาธิการคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่ใช่ผู้แทนของกระทรวงสาธารณสุข หนังสือของกระทรวงสาธารณสุขดังกล่าวไม่เป็นคำร้อง กล่าวหาจำเลย ทั้งมติของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่กล่าวหาจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 ต้องห้ามตามมาตรา 44 (1) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 เพราะคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีฐานะเป็นคณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้ไต่สวนข้อเท็จจริงเสร็จแล้วว่าจำเลยไม่ผิด และไม่มีพยานหลักฐานใหม่อันเป็นสาระสำคัญ แก่การไต่สวนอีก ศาลพิเคราะห์พฤติการณ์แห่งการกระทำความผิดตามที่กล่าวหา ตลอดจนพยาน หลักฐานต่างๆ รวมทั้งความชัดเจนของผู้เสียหายที่ประสงค์ให้ดำเนินคดีต่อจำเลย มีครบถ้วนและ ชัดเจนเพียงพอที่จะทำให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงต่อไปได้ ตามกฎหมายแล้ว

จากการศึกษาผู้เขียนเห็นคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจไต่สวนข้อเท็จจริง และการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ก็ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งส่งผลให้โจทก์มีอำนาจฟ้องคดี ส่วนศาลเป็นผู้พิจารณาว่าจะเชื่อตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ไต่สวนข้อเท็จจริงหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับดุลพินิจขององค์กรผู้พิพากษา สำหรับคดีนี้ศาลได้ไต่สวนข้อเท็จจริงจากพยานบุคคลและ พยานเอกสารจนทราบว่า ราคายาที่มีการใช้มากมีทั้งราคาเดิม ลดราคาและขึ้นราคา หาใช่ยา มีราคาสูงขึ้นเพียงอย่างเดียวไม่ ประกอบกับข้อเท็จจริงปรากฏจากการสอบสวนของหลายหน่วยงาน ของรัฐได้ความตรงกันว่า เกิดการทุจริตจัดซื้อยาและเวชภัณฑ์ในราคาสูงเกินกว่าความเป็นจริง เนื่องจากไม่มีพีดานกำกับ ดังนั้น ข้ออ้างของจำเลยจึงขัดกับสภาพความเป็นจริง ย่อมส่อพิรุณมี เจื่อนำในการประกาศยกเลิกราคากลางของยา เมื่อไต่สวนพยานหลักฐานเสร็จสิ้นศาลจึงพิพากษา ลงโทษจำเลย

จากการศึกษาคดีดังกล่าว เป็นคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการของผู้ดำรงตำแหน่ง ทางการเมือง ซึ่งมีความเชื่อมโยงจากคดีหมายเลขแดงที่ อม.1/2545 และ คดีหมายเลขแดงที่ อม. 1/2546 ตรวจสอบข้อเท็จจริงกระทำโดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นผู้ไต่สวนข้อเท็จจริง

5.1.4. คดีหมายเลขแดงที่ อม.1/2548⁵

พลตำรวจเอก ประทิน สันติประภพ กับพวก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา รวม 203 คน เข้าชื่อกัน ขอให้ประธานวุฒิสภาส่งเรื่องให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพิจารณาว่าคณะกรรมการ ป.ป.ช. กระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ โดยออกกระเบียบบการขึ้นเงินเดือนตัวเอง อันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 ประธานวุฒิสภาได้ส่งคำร้องมายังศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2547

ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเลือกตั้งองค์คณะผู้พิพากษาวันที่ 19 ตุลาคม 2547 และได้แต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวนเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2547 มีการเริ่มไต่สวนวันที่ 11 พฤศจิกายน 2547 ถึงวันที่ 6 มกราคม 2548 คณะกรรมการไต่สวนข้อเท็จจริงมีมติ 4 ต่อ 3 ว่าคดีมีมูล แต่เนื่องจากคะแนนเสียงที่ลงมติไม่ถึง 5 เสียง หรือ 2 ใน 3 ของเสียงคณะกรรมการทั้งหมด ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 23 ประกอบด้วยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 37 วรรคสอง จึงถือว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูล คณะกรรมการไต่สวนจึงได้รายงานให้ประธานแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา และได้นัดประชุมองค์คณะผู้พิพากษาทั้ง 9 คน เพื่อตรวจสอบสำนวนและมีความเห็นชี้ขาดต่อไป

องค์คณะผู้พิพากษาได้ชี้ขาดว่าข้อกล่าวหามีมูล และส่งเรื่องไปยังอัยการสูงสุด เพื่อยื่นฟ้องต่อศาลเมื่อวันที่ 24 มกราคม 2548 ซึ่งอัยการสูงสุดต้องยื่นฟ้องคดีภายใน 30 วันนับแต่วันที่ได้รับเรื่องจากศาล ตามมาตรา 42 วรรคสาม ต่อไป

⁵ คดีระหว่าง พลตำรวจเอก ประทิน สันติประภพ กับพวก ผู้ร้อง คณะกรรมการ ป.ป.ช. รวม 9 คน ผู้ถูกกล่าวหา เรื่อง ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ

ศาลพิพากษา วันที่ 26 พฤษภาคม 2548 ศาลพิพากษาว่าจำเลย มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 , 83 ให้ลงโทษจำคุกกรรมการ ป.ป.ช. ทั้งเก้าคนคนละ 2 แต่มีเหตุอันควรปรานี จึงให้รอการลงโทษไว้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 มีกำหนดระยะเวลา 2 ปี ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ลงวันที่ 27 มิถุนายน 2548 เล่มที่ 122 ตอนที่ 50 ก หน้า 12-34 หรือ

ตาราง 2

แสดงกระบวนการวิธีพิจารณาคดีของคณะกรรมการ ป.ป.ช.

วัน-เดือน-ปี	กระบวนการวิธีพิจารณาคดี
6 ต.ค. 2547	- พล.ต.อ.ประทีน สันติประภพ กับ ส.ว. และ ส.ส. จำนวนรวม 203 คน เข้าชื่อร้องขอต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กล่าวหาคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทั้ง 9 คน
19 ต.ค. 2547	- ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาได้เลือกองค์คณะผู้พิพากษา 9 คน
29 ต.ค. 2547	- องค์คณะผู้พิพากษามีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการไต่สวน
6 ม.ค. 2548	- คณะกรรมการไต่สวนลงมติว่าข้อกล่าวหาคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทั้ง 9 คน ไม่มีมูล
24 ม.ค. 2548	- องค์คณะผู้พิพากษามีมติเป็นเอกฉันท์เห็นว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูล และส่งเรื่อง ไปให้อัยการสูงสุดเพื่อยื่นฟ้องศาล
24 ก.พ. 2548	- อัยการสูงสุดเป็นโจทก์ฟ้องคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต่อศาลฎีกาแผนกคดี อาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
26 พ.ค. 2548	- เวลา 14.00 น. ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง อ่าน คำพิพากษา

จากการศึกษา คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
คดีหมายเลขแดงที่ อม. 1/2548 มีประเด็นที่น่าสนใจในการวิเคราะห์ ดังนี้

1.) การกระทำความผิด ฐานเป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ เพื่อให้เกิดความ
เสียหายหรือปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 หรือไม่

ปัญหาที่ต้องวินิจฉัยประการต่อไปมีว่า จำเลยทั้งเก้าได้กระทำความผิดฐานเป็นเจ้า
พนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายหรือปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต ตามประมวล
กฎหมายอาญา มาตรา 157 หรือไม่ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 แยกความผิดเป็น
สองลักษณะ ลักษณะที่หนึ่ง เป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้
อื่น และลักษณะที่สอง เป็นเจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต แต่ความผิดทั้งสองลักษณะนี้ เริ่ม
ต้นจากการที่ผู้กระทำเป็นเจ้าพนักงาน ซึ่งจะวินิจฉัยในเบื้องต้นว่า จำเลยทั้งเก้าเป็นเจ้าพนักงาน
หรือไม่ ปัญหานี้จำเลยทั้งเก้าให้การต่อสู้ว่า จำเลยทั้งเก้าจะมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมาย

ต่อเมื่อได้ปฏิบัติหน้าที่ในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ตามมาตรา 19 ถึงมาตรา 103 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 และตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 301 เท่านั้น ทั้งการออกกระเบียบที่เป็นปัญหาในคดีนี้ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 5 และมาตรา 107 บัญญัติให้เป็นอำนาจของจำเลยทั้งเก้า ไม่ใช่บัญญัติให้เป็นหน้าที่ การออกกระเบียบคดีนี้ จึงไม่ใช่เป็นการปฏิบัติหน้าที่หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ การกระทำของจำเลยทั้งเก้า จึงไม่ครบองค์ประกอบของความผิดฐานเป็นเจ้าพนักงานตามที่โจทก์ฟ้องนั้น

การเป็นเจ้าพนักงานเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 บุคคลที่เป็นเจ้าพนักงานจะต้องมีอำนาจหน้าที่ ซึ่งกฎหมายต้องคุ้มครองและควบคุมเจ้าพนักงาน มิให้ใช้อำนาจหน้าที่นั้นเกินขอบเขต จึงต้องตีความอย่างเคร่งครัดว่า เจ้าพนักงาน หมายถึง ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งโดยกฎหมาย ซึ่งอาจจะเป็นกฎหมายเฉพาะ หรือกฎหมายทั่วไปให้เป็นเจ้าพนักงาน และการแต่งตั้งดังกล่าวต้องเป็นการแต่งตั้งให้ปฏิบัติราชการ ซึ่งการปฏิบัติราชการก็ต้องมีกฎหมายกำหนดไว้เช่นกัน

ดังนั้น การที่จำเลยทั้งเก้าร่วมกันออกกระเบียบที่เป็นปัญหานี้โดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 5 และมาตรา 107 เพื่อปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว จึงเป็นการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา และตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 31 แล้ว ข้อต่อสู้ของจำเลยทั้งเก้าฟังไม่ขึ้น

2.) คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจออกกระเบียบดังกล่าวหรือไม่

ปัญหาที่ต้องวินิจฉัยประการต่อไปว่า จำเลยทั้งเก้ามีอำนาจออกกระเบียบดังกล่าวหรือไม่ จำเลยทั้งเก้าให้การต่อสู้ว่า จำเลยทั้งเก้ามีหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ โดยมีสำนักงาน ป.ป.ช. เป็นองค์กรอิสระ สนับสนุนงานธุรการ การปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญจำเลยทั้งเก้ามีสิทธิได้รับเงินเดือน เงินประจำตำแหน่ง และประโยชน์ตอบแทนอื่น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 253 และตามพระราชบัญญัติเงินเดือน เงินประจำตำแหน่ง ประโยชน์ตอบแทนอื่นฯ มาตรา 4 และมาตรา 5 ให้ประธานกรรมการและกรรมการ ป.ป.ช. มีสิทธิได้รับประโยชน์ตอบแทนอื่น คือ (1) การประกันสุขภาพ (2) ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ส่วนกระเบียบที่จำเลยทั้งเก้าออก ก็โดยอาศัยอำนาจตาม พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 5 และมาตรา 107 โดยมาตรา 5 เป็นการให้ประธานกรรมการ

ป.ป.ช. ออกระเบียบทั่วๆ ไป เพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ทั้งนี้โดยไม่ มีข้อจำกัดว่าเป็นระเบียบประเภทใด หรือมีบทกฎหมายใดให้ออกระเบียบอีก

พฤติการณ์ดังกล่าวบ่งชี้ว่า จำเลยทั้งเก้าแสวงหาประโยชน์ให้แก่ตนเองตามอำเภอใจโดย มิได้ยึดถือหลักเกณฑ์ใดๆ แม้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 110 บัญญัติให้ คณะกรรมการ ป.ป.ช. ทำหน้าที่เช่นเดียวกับ ก.พ. ก็ เพียงให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจหน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวกับข้าราชการและพนักงานของสำนักงาน ป.ป.ช. เช่นเดียวกับ ก.พ. ไม่อาจถือว่าคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีภาระหน้าที่ในส่วนนี้เทียบเท่า กับ ก.พ. ซึ่งดูแลข้าราชการพลเรือนจำนวนมาก จากข้อเท็จจริงที่จำเลยทั้งเก้าทราบว่าการคณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่มีอำนาจออกระเบียบที่เป็นปัญหา แล้วยังเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการ ป.ป.ช. ในฐานะ องค์กรกลางบริหารงานบุคคลของสำนักงาน ป.ป.ช. และมีมติเห็นชอบกับร่างระเบียบดังกล่าวทุก คนโดยไม่มีการโต้แย้งคัดค้าน ทั้งได้รับเงินตามระเบียบดังกล่าวจากสำนักงาน ป.ป.ช. แล้ว แม้ ภายหลังจำเลยทั้งเก้าได้นำเงินที่ได้รับมาคืนสำนักงาน ป.ป.ช. แล้วก็ตาม ก็ไม่ทำให้การกระทำ ความผิดของจำเลยทั้งเก้าที่สำเร็จไปแล้วจะกลับไม่เป็นความผิด พฤติการณ์ดังกล่าวรับฟังได้ว่า จำเลยทั้งเก้าเป็นเจ้าพนักงานร่วมกันปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่สำนักงาน ป.ป.ช. และเพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมาย องค์คณะผู้พิพากษาจึงมีมติ ด้วยคะแนนเสียง 6 ต่อ 3 ว่า พยานหลักฐานที่ไต่สวนมารับฟังได้ว่า จำเลยทั้งเก้าร่วมกันกระทำ ความผิดตามฟ้อง

จากการศึกษาสำหรับคดีนี้ผู้เขียนเห็นว่า ในประเด็นการไต่สวนข้อเท็จจริงต้องตรวจสอบ ให้ได้ว่าจำเลยทั้งเก้ามีเจตนากระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 157 หรือไม่ เพราะในมุมมองหนึ่งของผู้เขียน เห็นว่าการออกระเบียบดังกล่าวเป็นปัญหาข้อกฎหมายซึ่งสามารถ ตีความกฎหมายได้ว่าคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจสามารถกระทำหรือไม่ หากทำมีอำนาจ กระทำได้ การกระทำดังกล่าวก็ไม่เป็นความผิดทันทีแม้ว่าจะกระทำโดยเจตนาหรือไม่ ซึ่งในการ ศึกษาเห็นว่า การตีความกฎหมายดังกล่าวเกี่ยวกับการออกระเบียบนั้น คณะกรรมการ ป.ป.ช. ไม่สามารถกระทำได้ ดังนั้น ต้องมาตรวจสอบข้อเท็จจริงอีกประการหนึ่งว่า คณะกรรมการ ป.ป.ช. ดังกล่าวมีเจตนาในการกระทำนั้นหรือไม่ ซึ่งน่าจะไต่สวนข้อเท็จจริงได้จากพยานบุคคลที่เข้าร่วม ประชุม และผู้ร่วมร่างระเบียบฯ รวมทั้งพยานเอกสารเกี่ยวกับการประชุมทั้งสิ้น

จากการศึกษาคดีหมายเลขแดงที่ อม.1/2548 เป็นคดีความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ของกรรมการ ป.ป.ช. ไต่สวนข้อเท็จจริงโดยคณะกรรมการไต่สวน 7 คน ซึ่งแต่งตั้งโดยองค์คณะผู้ พิพากษา เพื่อหาข้อมูลความผิด หลังจากไต่สวนคณะกรรมการไต่สวนมีมติชี้มูลความผิด 4 ต่อ 3

ซึ่งเท่ากับชี้ว่าคดีไม่มีมูล เพราะมติชี้ความผิดว่ามีมูลต้องมีคะแนนเสียง 2 ใน 3 และส่งมตินี้ให้ศาลฎีกา องค์คณะผู้พิพากษา 9 คน รับฟังข้อเท็จจริงและมติจากคณะกรรมการไต่สวนและลงคะแนนเสียงเพื่อมีคำสั่ง โดยมติขององค์คณะผู้พิพากษาเป็นเอกฉันท์ 9 ต่อ 0 ว่า “คดีไม่มีมูล” จึงส่งให้อัยการสูงสุดดำเนินการฟ้องคดี การส่งมติให้ศาลฎีกาผู้เขียนมองเป็นข้อดีของวิธีพิจารณาคดีในส่วนนี้ของระบบไต่สวนนี้ เนื่องจากจะได้มีการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจกันได้

5.2. บทวิเคราะห์การพิจารณาคดีในระบบไต่สวน ตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 272 วรรคสอง บัญญัติให้มีแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา โดยองค์คณะผู้พิพากษาประกอบด้วยผู้พิพากษาศาลฎีกาจำนวน 9 คน ซึ่งได้รับเลือกโดยการลงคะแนนลับและให้รับเลือกเป็นรายคดี เพื่อพิจารณาพิพากษาคดีที่ขึ้นมาสู่ศาลฎีกาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 นั้น ศาลฎีกาได้จัดตั้งแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกาตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และประธานศาลฎีกาได้ออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2543 โดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ตามความในมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2543 เป็นต้นไป

การพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้กำหนดแนวทางไว้ในมาตรา 310 ว่า “ในการพิจารณาคดีให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยึดสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณาคดี และอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร” และมาตรา 332 (2) ได้กำหนดแนวทางในการตรากฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองว่า “วิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งต้องเป็นระบบไต่สวนข้อเท็จจริงโดยยึดสำนวนที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. สรุปไว้เป็นหลักและต้องยึดหลักในเรื่องการฟังความทุกฝ่ายและสิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา” ซึ่งตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าวได้มีการบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 5 วรรคแรก บัญญัติว่า “ในการพิจารณาคดีให้ศาลยึดรายงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณา และ

อาจได้ส่วนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร" การกำหนดวิธีพิจารณาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเช่นนี้ เพราะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 310 และมาตรา 332 (2) มีเจตนารมณ์ ต้องการให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยอมรับสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่ได้จากการไต่สวนข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน ดังเสมือนเป็นกระบวนการไต่สวนของศาลเอง ดังนั้น กระบวนการไต่สวนข้อเท็จจริงคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. จึงต้องมีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา และสิทธิการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาให้มีมาตรฐานใกล้เคียงกับการไต่สวนหรือการพิจารณาคดีของศาล เพื่อให้สำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีความน่าเชื่อถือในการที่ศาลจะยึดเป็นหลักในการพิจารณาคดี

บทวิเคราะห์การพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในระบบไต่สวนวัตถุประสงคของการจัดให้มีศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินคดีและให้ปลอดจากอิทธิพลทางการเมืองให้มากที่สุด เนื่องจากคดีที่จะได้รับการพิจารณาโดยศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นคดีที่สำคัญ ดังนั้นการพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในระบบไต่สวน บทบาทหน้าที่ขององค์คณะผู้พิพากษาที่ได้รับการคัดเลือกจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา โดยใช้วิธีการลงคะแนนลับ⁶ จึงเป็นบทบาทหรือภาระหน้าที่ที่สำคัญขององค์คณะผู้พิพากษามาตามไปด้วย ซึ่งผู้เขียนขอวิเคราะห์ถึงขั้นตอนในการดำเนินการพิจารณาเฉพาะขั้นตอนการไต่สวนมูลฟ้อง การตรวจพยานหลักฐาน การไต่สวนพยานหลักฐานโดยใช้สำนวน ป.ป.ช.เป็นหลัก การไต่สวนพยานหลักฐานเพิ่มเติม เท่านั้น ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

5.2.1. การไต่สวนมูลฟ้อง

การฟ้องคดี ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 25 วรรคแรก บัญญัติว่า "การฟ้องคดีอาญาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้อง" ซึ่งรวมถึงการดำเนินคดีร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน และการดำเนินคดีต่อกรรมการ ป.ป.ช. ด้วย เนื่องจากมาตรา 33 และ

⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 272 วรรคสอง และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 13 วรรคสาม

มาตรา 42 ให้นำบทบัญญัติในมาตรา 25 วรรคแรก มาใช้บังคับโดยอนุโลม ตามลำดับซึ่งก่อนที่จะทราบถึงหลักการและเหตุผล ในการไม่ไต่สวนมูลฟ้องสำหรับคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น⁷ คงต้องทราบถึงหลักการไต่สวนมูลฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก่อน มาตรา 2 (12) ซึ่งมีนิยามคำว่า “การไต่สวนมูลฟ้อง” หมายความว่า กระบวนการไต่สวนของศาล เพื่อวินิจฉัยถึงมูลคดีซึ่งจำเลยต้องหา

ในการดำเนินคดีอาญาทั้งในระบบคอมมอนลอว์ (Common Law) และระบบซีวิลลอว์ (Civil Law) กำหนดการไต่สวนมูลฟ้องขึ้นมาเพื่อให้มีการตรวจสอบความถูกต้องของคำฟ้องที่นำเสนอต่อศาลก่อน เนื่องจากเมื่อมีการประทับฟ้องจะกระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลทันที ดังนั้น การไต่สวนมูลฟ้องจึงเป็นขั้นตอนหนึ่งที่มีความสำคัญมาก กฎหมายจึงเปิดโอกาสให้ศาลดำเนินการไต่สวนมูลฟ้องก่อนการประทับฟ้องได้ แม้การฟ้องนั้นจะเป็นการฟ้องโดยพนักงานอัยการก็ตาม การไต่สวนมูลฟ้องจะกระทำก็ต่อเมื่อศาลได้ตรวจฟ้องแล้วและเห็นว่าเป็นฟ้องที่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ถ้าศาลเห็นว่าการกระทำของจำเลยตามที่โจทก์บรรยายมาในฟ้องไม่มีความผิดอาญาแล้ว ศาลก็หาจำต้องไต่สวนมูลฟ้องเพื่อฟังข้อเท็จจริงต่อไปอีกไม่ แม้จะเป็นกรณีราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องก็ตาม⁸

การไต่สวนมูลฟ้องในกรณีราษฎรเป็นโจทก์ จำเป็นต้องกระทำเสมอเพื่อเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ศาลจะสั่งประทับฟ้องโดยไม่มี การไต่สวนมูลฟ้องไม่ได้⁹ แต่กรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์เนื่องจากคดีได้ผ่านการสอบสวนมาแล้วขั้นหนึ่งศาลจึงอาจจะเสียได้ และโดยปกติศาลไม่ไต่สวนมูลฟ้องคดีของพนักงานอัยการเลย¹⁰ และในการไต่สวนมูลฟ้องนี้ศาลมีความอิสระในการแสวงหาพยานหลักฐาน¹¹

⁷ นอกจากมีอำนาจพิจารณาความอาญาแล้ว ยังมีอำนาจพิจารณาความแพ่งร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินอีกด้วย

⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 1569/2517 และคำพิพากษาฎีกาที่ 1052/2516

⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 477/2508

¹⁰ ในอดีตมีการไต่สวนมูลฟ้องของพนักงานอัยการตามที่ปรากฏหลักฐานเพียงครั้งเดียวโปรดดู วินัย กนกเวชยันต์ “ศาลสั่งไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์” อัยการนิเทศ เล่มที่ 26 พ.ศ. 2507 , น.423

¹¹ ความหมายของความอิสระในการแสวงหาพยานหลักฐาน โปรดดู คณิต ณ นคร. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 7 แก้ไขเพิ่มเติม-ปรับปรุงใหม่. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2549. น.206.

5.2.1.1. การไต่สวนมูลฟ้องในศาลยุติธรรม

การไต่สวนมูลฟ้อง เป็นกระบวนการที่ศาลตรวจสอบพยานหลักฐานของโจทก์ในเบื้องต้นว่ามีหลักฐานเพียงพอที่จะเชื่อได้หรือไม่ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด กระบวนการในขั้นนี้ไม่ได้เปิดโอกาสให้จำเลยนำเสนอพยานหลักฐานของจำเลย เพื่อพิสูจน์ว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดตามที่โจทก์ฟ้อง แต่ไม่ตัดสิทธิจำเลยที่จะตั้งทนายความซักค้านพยานโจทก์เพื่อชี้ให้เห็นความไม่น่าเชื่อถือของพยานโจทก์ที่นำเสนอต่อศาลในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง¹²

5.2.1.1.1. การไต่สวนมูลฟ้องกรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์

การไต่สวนมูลฟ้องกรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ตามมาตรา 165 วรรคแรก บัญญัติว่า “ในคดีซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ในวันไต่สวนมูลฟ้อง ให้จำเลยมาหรือคุมตัวมาศาล ให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยรายตัวไป เมื่อศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริงแล้ว ให้อ่านและอธิบายฟ้องให้ฟัง และถามว่าได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง คำให้การของจำเลยให้จดไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การ ก็ให้ศาลจดรายงานไว้ และดำเนินการต่อไป”

ในการฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการจะต้องมีตัวจำเลยเสมอ กล่าวคือ ถ้าจำเลยมิได้อยู่ในอำนาจศาล พนักงานอัยการจะต้องส่งตัวจำเลยพร้อมฟ้อง ในชั้นการไต่สวนมูลฟ้องนี้ต้องส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลย และศาลมีหน้าที่อย่างเดียวกับในชั้นพิจารณา คือ ต้องอ่านและอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง และถามว่าได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไรบ้าง และศาลต้องจดคำให้การจำเลยไว้ ถ้าจำเลยไม่ยอมให้การศาลก็ต้องจดรายงานไว้

ในกรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์จำเลยตกเป็นจำเลยแล้ว มาตรา 162 วรรคสอง จึงบัญญัติว่า “ในกรณีที่มีการไต่สวนมูลฟ้องดังกล่าวแล้ว ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพ ให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณา”

ในคดีซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์และศาลสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้อง ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพศาลสั่งประทับฟ้องไว้พิจารณาได้เลย ตามมาตรา 165 วรรคสอง บัญญัติว่า “จำเลยไม่มีอำนาจนำพยานมาสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง แต่ทั้งนี้ไม่เป็นการตัดสิทธิในการที่จำเลยจะมีทนายมาช่วยเหลือ”

ในคดีซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์แม้จำเลยตกเป็นจำเลยแล้ว แต่จำเลยก็ไม่มีอำนาจนำพยานมาสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง แต่ก็ไม่ได้ตัดสิทธิในการที่จำเลยจะมีทนายความมาช่วยเหลือ

¹² ณรงค์ ใจหาญ. หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2544 , น.43.

ในกรณีที่พนักงานอัยการฟ้องจำเลยหลายคน ถ้าพนักงานอัยการส่งตัวจำเลยบางคนต่อศาลไม่ได้ ศาลจะสั่งประทับฟ้องได้เฉพาะจำเลยที่พนักงานอัยการนำส่งศาลได้เท่านั้น¹³ ตามมาตรา 167 บัญญัติว่า “ถ้าปรากฏว่าคดีมีมูล ให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณาต่อไปเฉพาะกระทงที่มีมูล ถ้าคดีไม่มีมูล ให้พิพากษายกฟ้อง”

เมื่อได้มีการไต่สวนมูลฟ้องแล้วและศาลเห็นว่าคดีมีมูล ศาลจะสั่งประทับฟ้องไว้พิจารณาต่อไปเฉพาะกระทงที่มีมูลเท่านั้น ถ้าคดีไม่มีมูลศาลจะพิพากษายกฟ้องไป ซึ่งมาตรา 167 นี้ใช้คำว่า “พิพากษายกฟ้อง” ถ้อยคำดังกล่าวนี้มีความสับสน คำว่า “ถ้าคดีไม่มีมูลให้พิพากษายกฟ้อง” นั้นจะต้องอ่านประกอบกับพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 22 (2) กล่าวคือ ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมการไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งเป็นอำนาจของผู้พิพากษาคณะเดียว ฉะนั้น แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะใช้คำว่าพิพากษายกฟ้อง ผลก็คือ สั่งยกฟ้องนั่นเอง และมาตรา 170 ก็ใช้คำว่า “สั่ง “ โดยบัญญัติว่า

“คำสั่งของศาลที่ให้คดีมีมูลย่อมเด็ดขาด แต่คำสั่งที่ว่าคดีไม่มีมูลนั้น โจทก์มีอำนาจอุทธรณ์ฎีกาได้ตามบทบัญญัติว่าด้วยลักษณะอุทธรณ์ฎีกา

ถ้าโจทก์ร้องขอ ศาลจะชั่งจำเลยไว้หรือปล่อยชั่วคราวระหว่างอุทธรณ์ฎีกาก็ได้”

คำสั่งของศาลให้คดีมีมูลย่อมเด็ดขาด แต่คำสั่งที่ว่าคดีไม่มีมูลนั้นอุทธรณ์ฎีกาได้ และคำว่า “โจทก์” ตามมาตรา 170 วรรคสอง หมายถึง พนักงานอัยการ เท่านั้น

5.2.1.1.2. การไต่สวนมูลฟ้องกรณีราษฎรเป็นโจทก์

การไต่สวนมูลฟ้องกรณีราษฎรเป็นโจทก์ ตามมาตรา 165 วรรคสาม บัญญัติว่า “ในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ ศาลมีอำนาจไต่สวนมูลฟ้องลับหลังจำเลย ให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยรายตัวไป กับแจ้งวันนัดไต่สวนให้จำเลยทราบ จำเลยจะมาฟังการไต่สวนมูลฟ้อง โดยตั้งทนายให้ซักค้านพยานโจทก์ด้วยหรือไม่ก็ได้ หรือจำเลยจะไม่มาแต่ตั้งทนายมาซักค้านพยานโจทก์ก็ได้ ห้ามมิให้ศาลถามคำให้การจำเลย และก่อนที่ศาลประทับฟ้องมิให้ถือว่าจำเลยอยู่ในฐานะเช่นนั้น”

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่

การไต่สวนมูลฟ้องกรณีราษฎรเป็นโจทก์เป็นกระบวนการระหว่างศาลกับโจทก์ เพราะจำเลยยังมีได้อยู่ในฐานะเป็นจำเลย จึงไม่ใช่ผู้เกี่ยวข้องในคดี จึงไม่มีอำนาจดำเนินกระบวนการพิจารณาที่นอกเหนือจากที่กฎหมายระบุไว้¹⁴

แต่ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยในคดีหนึ่งว่า “การที่ทนายจำเลยส่งเอกสารเพื่อประกอบการซักค้านพยานโจทก์ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของคำเบิกความของพยานโจทก์ที่ตอบคำถามค้านซึ่งทนายจำเลยถามได้ เมื่อการซักค้านนี้พาดพิงไปถึงเอกสารใดซึ่งพยานได้ตรวจดูและให้การยอมรับแล้ว ทนายจำเลยย่อมส่งเอกสารนั้นเข้าประกอบถ้อยคำของพยานโจทก์ได้ หาใช่เป็นเรื่องจำเลยนำพยานเข้าสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้องอันเป็นการต้องห้ามไม่ เอกสารดังกล่าวจึงรับฟังเป็นพยานหลักฐานในชั้นไต่สวนมูลฟ้องได้”¹⁵

ถ้าปรากฏว่าคดีมีมูล ศาลก็สั่งประทับฟ้องไว้พิจารณา ถ้าไม่มีมูลศาลก็พิพากษายกฟ้องไป¹⁶ หรือจะทำเป็นคำสั่งก็ได้¹⁷ และเมื่อสั่งมีมูลข้อหาใดจะไปพิพากษาลงโทษในความผิดที่สั่งไม่มีมูลไม่ได้¹⁸

การวินิจฉัยมูลคดีนั้นศาลต้องวินิจฉัยด้วยการกระทำนั้นผิดกฎหมายหรือไม่¹⁹ และคำว่า “ถ้าคดีไม่มีมูลให้พิพากษายกฟ้อง” ตามมาตรา 167 นั้น มิได้หมายความว่า ศาลจะฟังพยานหลักฐานจากการไต่สวนมูลฟ้องแต่อย่างเดียว กรณีที่โจทก์ก็ไม่สามารถนำพยานมาไต่สวนเพื่อวินิจฉัยถึงมูลคดีซึ่งจำเลยต้องหากก็ถือได้ว่า คดีโจทก์ไม่มีมูลตามความหมายของบทบัญญัติดังกล่าวเช่นเดียวกัน²⁰

¹⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 95/2479 , 296/2580 , 199/2483 , 829/2483 , 1674/2494 , 1319/2495 , 574/2496 , 842/2496 , 836/2501 , 1186/2501 , 124/2502 1229/2502 , 204/2512 , 680/2514 , 1221/2530

¹⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 904/2522

¹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 167 ดังกล่าวมาแล้วข้างต้นว่า มาตรา 167 นี้คำในตัวบทใช้คำว่า พิพากษา แต่แท้จริง คือการสั่ง

¹⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 243/2511

¹⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 57/2489

¹⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 666/2482 , 1428/2517 , 1487/2530

²⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 512/2524

คำสั่งของศาลว่าคดีนี้มีมูลกรณีราษฎรเป็นโจทก์เด็ดขาด และคำสั่งไม่มีมูลก็อุทธรณ์ฎีกาได้ทำนองเดียวกับกรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์²¹

การไต่สวนมูลฟ้องโจทก์ก็ถือว่ามีความสำคัญเป็นกระบวนการหนึ่งของศาลที่ช่วยให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยความรวดเร็ว จนอาจไม่ต้องการมีการพิจารณาคดีให้จำเลยต้องเสียเสียเสรีภาพส่วนบุคคล ดังนั้น วัตถุประสงค์ของการไต่สวนมูลฟ้องจึงเพื่อคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญาไม่ให้ถูกควบคุมตัวโดยไม่จำเป็น

บทบาทหน้าที่ของศาลในการไต่สวนมูลฟ้องนั้น เพื่อวินิจฉัยมูลคดีที่จำเลยต้องหา หากเห็นว่าคดีไม่มีมูล ศาลต้องพิจารณหาเหตุผลในการตัดสินใจทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายอย่างครบถ้วน แต่ถ้าศาลเห็นว่าคดีมีมูลก็ต้องมีเหตุผลตามกฎหมายในการสั่งด้วย²² ดังนั้น การไต่สวนมูลฟ้องจึงเป็นขั้นตอนเพื่อให้ศาลกลั่นกรอง (screening) คดีที่ฟ้องขึ้นสู่ศาลอีกขั้นตอนหนึ่งเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาคดีค้างที่ศาลจำนวนมาก

5.2.1.2. การไต่สวนมูลฟ้องในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ลักษณะพิเศษของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ประการหนึ่งที่ควรนำมาศึกษา ก็คือ ศาลสามารถสั่งประทับฟ้องคดีอาญาได้ทันที โดยไม่ต้องทำการไต่สวนมูลฟ้อง²³ จากการศึกษาผู้เขียนขอแบ่งเป็น 2 กรณี ดังนี้

5.2.1.2.1. คดีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

จากการศึกษา การนำคดีขึ้นสู่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา คดีร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน กรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ได้แก่ อัยการสูงสุด และคณะกรรมการ ป.ป.ช.²⁴ และผู้ทำหน้าที่ไต่สวนข้อเท็จจริงในคดีดังกล่าว คือ คณะกรรมการ ป.ป.ช. และเมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าคดีดังกล่าวมีมูลที่จะดำเนินการ

²¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 167 ดังกล่าวมาแล้วข้างต้นว่า มาตรา 170 วรรคแรก

²² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 187

²³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 25

²⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 305 ประกอบกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 23 และมาตรา 11

ฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ประธาน ป.ป.ช. จะส่งรายงาน เอกสาร และความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพื่อให้อัยการสูงสุดยื่นฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เมื่ออัยการสูงสุดรับรายงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะมีการแต่งตั้งคณะทำงาน²⁵ เนื่องจากคดีในลักษณะดังกล่าวเป็นคดีที่มีความสำคัญ มีระยะเวลาจำกัด และเป็นที่น่าสนใจของประชาชนและสื่อมวลชน อีกทั้งในการพิจารณาตรวจสอบรายงาน เอกสาร และความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีจำนวนมาก จึงมีการแต่งตั้งเพื่อความละเอียดรอบคอบในการตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อนมีการฟ้องคดี

1.) กรณีมีความสมบูรณ์

หากในการตรวจสอบรายงาน เอกสาร และความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ช. พบว่ามีข้อที่ไม่สมบูรณ์ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 305 วรรคสี่ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. และอัยการสูงสุด ตั้งคณะทำงานขึ้นมาหนึ่งคณะ โดยมีผู้แทนจากแต่ละฝ่ายจำนวนฝ่ายละเท่ากันเพื่อดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานให้สมบูรณ์ แล้วส่งให้อัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดีต่อไปนั้น

ในกรณีที่อัยการสูงสุดตรวจสอบรายงาน เอกสาร และความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ช. แล้ว มีความสมบูรณ์ มีพยานหลักฐานพอฟ้อง และมีการยื่นฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ส่วนในกรณีตามให้อัยการสูงสุดตรวจสอบรายงาน เอกสาร และความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และเห็นว่าข้อที่ยังไม่สมบูรณ์ และเมื่อมีการตั้งคณะทำงานแล้วมีการหาข้อยุติได้ว่ามีหลักฐานพอฟ้อง และมีการยื่นฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ผู้เขียนเห็นด้วยว่า ทั้งสองกรณีที่มีการยื่นฟ้องคดีไม่ต้องมีการไต่สวนมูลฟ้อง²⁶ เพื่อความรวดเร็วในการดำเนินคดีตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญนั้น เนื่องจากอัยการสูงสุดได้มีการตรวจสอบ กลั่นกรอง (screening) รายงาน เอกสาร และความเห็นของคณะกรรมการ ป.ป.ช. อีกชั้นหนึ่งแล้ว และไม่น่าจะก่อให้เกิดความเสียหายในการดำเนินคดีแต่อย่างใด

2.) กรณีมีข้อที่ไม่สมบูรณ์

²⁵ ข้อมูลจากสำนักงานอัยการสูงสุด มีการแต่งตั้งคณะทำงานทุกคดี สำหรับคดี 4 คดีที่เคยเกิดขึ้นแล้ว

²⁶ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 25 วรรคแรก

แต่หากเป็นกรณีที่คณะทำงานไม่อาจหาข้อยุติเกี่ยวกับการฟ้องคดีได้ ให้คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีอำนาจยื่นฟ้องคดีเองหรือแต่งตั้งทนายความให้ฟ้องคดีแทนได้ แต่ต้องฟ้องภายใน 14 วัน นับแต่วันตั้งคณะทำงาน²⁷ ในกรณีดังกล่าวหากมีการยื่นฟ้องคดีต่อศาลผู้เขียนเห็นว่าควรมีการไต่สวนมูลฟ้องก่อนเพื่อเป็นการตรวจสอบกลับกรองคดีในเบื้องต้นก่อน เนื่องจากมีการตรวจสอบโดยอัยการสูงสุด แล้วพบว่ามีข้อที่ไม่สมบูรณ์ และตรวจสอบโดยคณะทำงานร่วมแล้วยังหาข้อยุติไม่ได้

ผู้เขียนเห็นว่าสมควรมีการไต่สวนมูลฟ้องก่อน เพราะน่าจะมีความบกพร่องของสำนวนคดีอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น พยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะฟ้องคดี เป็นต้น เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งใน 4 คดี ที่มีการยื่นฟ้องและตัดสินคดีแล้ว ยังไม่ประสบปัญหาในกรณีนี้ แต่ผู้เขียนให้ความเห็นสำหรับกรณีที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ควรมีการไต่สวนมูลฟ้องสำหรับกรณีดังกล่าว โดยองค์คณะผู้พิพากษาเป็นผู้พิจารณาไต่สวนในเรื่องของมูลคดี เพราะเป็นการพิจารณาในเบื้องต้นว่ามีเหตุเพียงพอที่จะมีการพิจารณาคดีในศาลหรือไม่ ถ้าศาลไต่สวนแล้วเห็นว่า คดีไม่มีมูลเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดจริง ศาลก็มีอำนาจที่จะยกฟ้องโจทก์ ทำให้การพิจารณาคดีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นไปโดยความรวดเร็ว และมีขั้นตอนในการตรวจสอบมากขึ้น เนื่องจากเมื่อมีการประทับฟ้องจะกระทบถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลทันที ดังนั้น การไต่สวนมูลฟ้องจึงเป็นขั้นตอนหนึ่งที่มีความสำคัญมาก ผลที่ได้รับ คือ ผู้ถูกกล่าวหาพ้นจากข้อกล่าวหาและได้รับการประกันว่าเป็นผู้บริสุทธิ์โดยเร็ว ในประเทศฝรั่งเศสก็มีกระบวนการขั้นไต่สวนข้อเท็จจริง โดยให้ศาลอาญาแห่งสาธารณรัฐเป็นผู้ไต่สวนว่าคดีมีมูลหรือไม่ แต่องค์คณะผู้พิพากษาที่ทำการพิจารณาไต่สวนมูลฟ้องเป็นคนละคณะกับองค์คณะตัดสิน

5.2.1.2.2. คดีของกรรมการ ป.ป.ช.

ผู้มีอำนาจฟ้องคดีอาญา คดีร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ในกรณีกรรมการ ป.ป.ช. ได้แก่ อัยการสูงสุด²⁸ และผู้ทำหน้าที่ไต่สวนข้อเท็จจริงในคดีดังกล่าว คือ คณะกรรมการไต่สวน ซึ่งแต่งตั้งโดยองค์คณะผู้พิพากษา ในกรณีที่คณะกรรมการไต่สวนมีมติว่าข้อกล่าวหาอันเป็นคดีอาญาต่อกรรมการ ป.ป.ช. นั้นมีมูลหรือมีมติว่ากรณีมีมูลน่าเชื่อว่ากรรมการ ป.ป.ช. จำเลย

²⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 305 วรรคห้า ประกอบกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 11

²⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 305 ประกอบกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 23 และมาตรา 11

ผิดปกติ ให้คณะกรรมการไต่สวนส่งรายงาน พร้อมทั้งเอกสารทั้งหมดที่มีอยู่ไปยังอัยการสูงสุด เพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาล

(1) กรณีมีมูล

สำหรับการดำเนินคดีต่อกรรมการ ป.ป.ช. เมื่อประธานวุฒิสภาส่งคำร้องขอให้ดำเนินคดีต่อกรรมการ ป.ป.ช.²⁹ ให้ดำเนินการเลือกองค์คณะผู้พิพากษา³⁰ และให้องค์คณะผู้พิพากษาแต่งตั้งบุคคลจำนวนไม่น้อยกว่าห้าคน เป็นคณะกรรมการไต่สวน ทำหน้าที่ไต่สวนข้อเท็จจริง และทำความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินคดีตามคำร้องขอ³¹ ซึ่งคณะกรรมการไต่สวน ให้แต่งตั้งจากข้าราชการตุลาการระดับไม่ต่ำกว่าชั้น 6 อย่างน้อยหนึ่งคน และข้าราชการอัยการระดับไม่ต่ำกว่าชั้น 6 อย่างน้อยหนึ่งคน และที่เหลือให้พิจารณาแต่งตั้งตามความเหมาะสมแก่คดี³² แต่ต้องไม่มีลักษณะต้องห้าม³³ กรณีที่คณะกรรมการไต่สวนมีมติว่าข้อกล่าวหาอันเป็นคดีอาญาต่อกรรมการ ป.ป.ช. นี้มีมูล หรือมีมติว่ากรณีมีมูลน่าเชื่อว่ากรรมการ ป.ป.ช. ร่ำรวยผิดปกติ ให้คณะกรรมการไต่สวนส่งรายงานพร้อมเอกสารทั้งหมดให้อัยการสูงสุด เพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

(2) กรณีไม่มีมูล

ในกรณีที่คณะกรรมการไต่สวน เห็นว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูลให้คณะกรรมการไต่สวนส่งรายงานพร้อมทั้งเอกสารทั้งหมดไปยังองค์คณะผู้พิพากษาเพื่อดำเนินการต่อไป หากองค์คณะผู้พิพากษาเห็นว่า พยานหลักฐานที่คณะกรรมการไต่สวนรวบรวมยังไม่เพียงพอที่จะมีคำสั่งในเรื่องนี้อาจกำหนดให้คณะกรรมการไต่สวนรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติมภายในระยะเวลาอันสมควรก่อนมีคำสั่ง หากองค์คณะผู้พิพากษาเห็นว่าข้อกล่าวหาไม่มีมูล ให้พิพากษายกคำร้องขอ แต่หากองค์คณะผู้พิพากษาเห็นว่าข้อกล่าวหามีมูล ให้ส่งเรื่องไปยังอัยการสูงสุดเพื่อยื่นฟ้องต่อศาล

²⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 300

³⁰ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 13

³¹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 37

³² พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 38

³³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 39

กรณีการดำเนินคดีต่อกรรมการ ป.ป.ช. อัยการสูงสุดมีการยื่นฟ้องโดยไม่ต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องเช่นกัน ซึ่งกรณีนี้ผู้เขียนเห็นด้วย เนื่องจาก คณะกรรมการไต่สวนกฎหมายบัญญัติกำหนดคุณสมบัติไว้ชัดเจน ว่าเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถที่จะเทียบเท่ากับศาลไต่สวน อย่างในประเทศฝรั่งเศสได้ และองค์คณะผู้พิพากษามีการตรวจสอบอีกชั้นหนึ่งด้วย

จากการศึกษามีผู้แสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกันไว้ดังนี้ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 25 วรรคแรก บัญญัติว่า "การฟ้องคดีอาญาตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้อง" ขัดกับหลักการตามวิธีพิจารณาความอาญาทั่วไป ซึ่งต้องมีการกลั่นกรองในเบื้องต้นก่อนการพิจารณาของศาล โดยการไต่สวนมูลฟ้องเพื่อวินิจฉัยถึงมูลคดีที่ถูกกล่าวหา เป็นการประกันสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหา³⁴

5.2.2. การตรวจพยานหลักฐาน

จากการศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการตรวจพยานหลักฐาน พบว่า การตรวจพยานหลักฐานนั้น แสดงให้เห็นถึงการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนได้ประการหนึ่ง กล่าวคือ การตรวจพยานหลักฐานจะมากำกับการไต่แย้งพยานหลักฐาน หากคู่ความทั้งสองฝ่ายนำเสนอพยานหลักฐานของตนเองทั้งหมด เพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งได้ทำการตรวจสอบว่าจะมีการไต่แย้งพยานหลักฐานใดหรือไม่นั้น หากคู่ความนำเสนอพยานหลักฐาน โดยมีได้มีการปิดบังซ่อนเร้นหรือใช้เป็นกลยุทธ์ในการต่อสู้คดีในลักษณะชิงไหวชิงพริบกัน ทั้งสองฝ่ายก็จะได้รับประโยชน์จากวันตรวจพยานหลักฐานเป็นอย่างมาก เนื่องจากสามารถไต่แย้งพยานหลักฐานได้ และยิ่งไปกว่านั้นต้องแถลงเปิดคดี คือการแถลงแนวทางแห่งคดีโดยเฉพาะฝ่ายจำเลย จะต้องแถลงให้ชัดเจนว่าปฏิเสธพยานหลักฐานใดบ้าง

ดังนั้น ในการตรวจพยานหลักฐานนั้น หากคู่ความฝ่ายใดประสงค์จะไต่แย้งพยานหลักฐานใด ให้คู่ความฝ่ายนั้นไต่แย้งไว้ในวันตรวจพยานหลักฐาน และให้ศาลทำการหมายพยานหลักฐานที่ถูกไต่แย้งนั้นไว้ เพื่อดำเนินการไต่สวนพยานหลักฐานนั้นต่อไป

แต่ถ้าคู่ความไม่ได้ไต่แย้งพยานหลักฐานในวันตรวจพยานหลักฐาน หากจะไต่แย้งในภายหลัง หากศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ก็อาจให้มีการไต่สวนพยานเพิ่มเติมได้

³⁴ รุ่งวิ โหล่วประดิษฐ์. "บทบาทของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีการทำความผิดอาญา." วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2543.น.80.

และถ้าไม่มีการโต้แย้งพยานหลักฐานใด องค์คณะผู้พิพากษาก็สามารถมีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้³⁵ แต่กฎหมายมิได้บังคับให้ศาลเชื่อข้อเท็จจริงตามนั้น เพราะการรับฟังกับการเชื่อฟังเป็นคนละเรื่องกัน³⁶ ในระบบไต่สวนนั้นมุ่งหวังเอาผลที่จะได้รู้ถึงความเท็จและจริงมากกว่า จึงไม่มีใครมีหลักเกณฑ์เคร่งครัดดังเช่นระบบกล่าวหา แม้จะมีกฎหมายกำหนดไว้แต่ก็จะมีข้อยกเว้นเสมอเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม เนื่องจากการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง คำพิพากษาหรือคำสั่งให้เป็นที่สุดไม่สามารถอุทธรณ์หรือฎีกาได้ จึงมีความยืดหยุ่นในเรื่องหลักเกณฑ์บางประการ

จากการศึกษา ในเรื่องการตรวจพยานหลักฐานซึ่งเป็นไปตามหลักการเปิดเผยพยาน (Discovery) เพื่อให้โอกาสแก่คู่ความจะได้เตรียมการเสนอพยานหลักฐานต่างๆ เนื่องจากรูปแบบในการพิจารณาคดีนั้น ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาไต่สวนพยานหลักฐานต่อเนื่องติดต่อกันไปทุกวันทำการจนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่ จะมีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันอันมิอาจก้าวล่วงได้³⁷ ทำให้จำเลยอาจเสียเปรียบในการต่อสู้คดีได้โดยเฉพาะเมื่อมีการ “จู่โจม” พยานเกิดขึ้น จึงมีกฎหมายกำหนดให้มีการตรวจพยานหลักฐานและให้มีการโต้แย้งพยานหลักฐาน

กรณีคู่ความประสงค์จะโต้แย้งพยานหลักฐานใดในภายหลัง อาจเกิดจากคู่ความอีกฝ่ายตั้งใจเปิดเผยพยานหลักฐานภายหลังเพื่อเป็นการจู่โจม หรือมีการทราบภายหลังว่ามีพยานหลักฐานนั้น ไม่ว่ากรณีใดคู่ความฝ่ายที่จะโต้แย้งพยานหลักฐานนั้นจะต้องยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องก่อนศาลมีคำพิพากษา แสดงถึงเหตุอันสมควรที่ไม่อาจโต้แย้งพยานหลักฐาน เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมศาลอาจอนุญาตให้มีการไต่สวนพยานหลักฐานนั้นเพิ่มเติมได้

ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ก็คือ การตรวจพยานหลักฐาน เป็นจุดเริ่มต้นที่จะทำให้ศาลมีความกระตือรือร้น (Active) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากศาลพบว่ามีข้อเท็จจริงที่เป็นพยานหลักฐานที่สำคัญที่มีประโยชน์ในการพิจารณาคดี นอกจากที่คู่ความนำเสนอต่อศาลแล้ว หากศาลเห็นว่ามีพยานหลักฐานอื่นที่สำคัญ และมีประโยชน์ในการตรวจสอบและแสวงหาข้อเท็จจริง และยังมีหลักฐานที่อาจจะสูญหายหรือเสียหายก่อนมีการสืบพยาน ศาลอาจใช้อำนาจในการเรียกพยานหลักฐานเหล่านั้นมาสืบก่อนได้ เพราะศาลมีหน้าที่ในการตรวจสอบและแสวงหาข้อเท็จจริง เพื่อให้ได้

³⁵ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 29 วรรค 2

³⁶ ไพโรจน์ วายุภาพ , อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 32 , น.49.

³⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 19

ข้อเท็จจริงว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือบริสุทธิ์ หรือศาลอาจแต่งตั้งบุคคล หรือคณะบุคคล เพื่อให้ไปตรวจสอบข้อเท็จจริงแทนศาลก็สามารถทำได้ เนื่องจากกฎหมายกำหนดอำนาจให้ศาลไว้เป็นกรอบกว้างๆ เพื่อใช้ในการพิจารณาคดีแล้ว

แต่ในการตรวจพยานหลักฐาน หากมีการเปิดเผยพยานหลักฐานไม่หมดจะส่งผลต่อการพิจารณาคดี ดังนั้น ในประเด็นนี้จะมีกฎหมายหรือข้อกำหนดใดที่ทำให้เกิดความเป็นธรรมได้บ้าง เนื่องจากมีผลต่อการพิจารณาคดี ซึ่งผู้เขียนได้กล่าวไว้ในข้อเสนอนะในบทต่อไป

5.2.3 การไต่สวนพยานหลักฐานโดยใช้จำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช.เป็นหลัก

รัฐธรรมนูญ มาตรา 310 บัญญัติว่า ในการพิจารณาคดี ให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยึดจำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณา และอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร จากบทบัญญัติดังกล่าวแสดงว่ารัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์ให้ใช้วิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวน³⁸ เพื่อให้ศาลมีบทบาทในการแสวงหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความจริงได้เอง ซึ่งน่าจะทำให้มีประสิทธิภาพในการดำเนินคดีสูงขึ้น แนวทางที่รัฐธรรมนูญกำหนดนี้น่าไปสู่ขั้นตอนและวิธีปฏิบัติหลายประการ

5.2.3.1. การนัดไต่สวนพยานหลักฐาน

เมื่อองค์คณะผู้พิพากษากำหนดวันเริ่มไต่สวนแล้ว ต้องแจ้งให้โจทก์จำเลยทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 7 วัน ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 30

5.2.3.2. การพิจารณาคดีต่อเนื่อง

ศาลไต่สวนพยานหลักฐานต่อเนื่องติดต่อกันไปทุกวันทำการ จนกว่าจะเสร็จการพิจารณา เว้นแต่จะมีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุจำเป็นอันอันมิอาจก้าวล่วงได้

ตาม พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 19 กล่าวคือ ศาลต้องกำหนดนัดวันไต่สวนพยานหลักฐานต่อเนื่องติดต่อกันทุกวันทำการ ไม่นัดคราวละ 1 วัน แล้วหากสืบพยานหลักฐานไม่เสร็จในวันนั้นก็เลื่อนไปนัดต่อคราวหน้า ซึ่งอาจจะเป็นอีก 1 หรือ 2 เดือนข้างหน้า ดังที่เคยปฏิบัติ ทั้งนี้ สอดคล้องกับรัฐ

³⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 332 (2)

ธรรมนูญ มาตรา 241 ซึ่งบัญญัติว่า ในคดีอาญาผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมมีสิทธิได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็วต่อเนื่องและเป็นธรรม ซึ่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้นำหลักการดังกล่าวมาบัญญัติให้ชัดเจนลงไปว่าต้องนัดต่อเนื่องติดต่อกันทุกวันทำการ วิธีนัดไต่สวนแบบต่อเนื่องติดต่อกันทุกวันทำการ ทำให้การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอยู่ก็จะสามารถรู้ผลคำพิพากษาโดยเร็ว การบริหารบ้านเมืองไม่หยุดชะงักอยู่นาน ระยะเวลาการไต่สวนคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเท่าที่ผ่านมามีดังนี้

ตาราง 1

ระยะเวลาการไต่สวนพยานหลักฐาน

คดี	วันนัดไต่สวน	จำนวนวันนัด
คดีหมายเลขแดงที่ อม. 1/2545 (คดีอาญา)	5 – 20 มีนาคม 2545	12
คดีหมายเลขแดงที่ อม. 1/2546 (คดีขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน)	21 พฤษภาคม – 27 มิถุนายน 2546	16
คดีหมายเลขแดงที่ อม. 2/2546 (คดีอาญา)	21 กรกฎาคม – 5 กันยายน 2546	28
คดีหมายเลขแดงที่ อม. 1/2548 (คดีอาญา)	คณะกรรมการไต่สวน 18 พฤศจิกายน – 24 ธันวาคม 2547	15
	ศาลไต่สวน 25 เมษายน – 4 พฤษภาคม 2548	6

ที่มา : ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง³⁹

³⁹ จิรนิติ หะวานนท์ , ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองกับการป้องกันปราบปรามการทุจริตต่อการปฏิบัติหน้าที่ราชการ , เอกสารวิจัยส่วนบุคคล ลักษณะวิชา การเมือง , หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาควิชาการรัฐร่วมเอกชน รุ่นที่ 17 , พ.ศ. 2547 – 2548 , น.33.

5.2.3.3. การไต่สวนโดยยึดสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลัก

ในการยื่นฟ้อง โจทก์ต้องส่งสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต่อศาลด้วย ซึ่งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะจัดทำสำนวนคำฟ้องและสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มอบแก่องค์คณะผู้พิพากษาทุกคน จากนั้นองค์คณะผู้พิพากษาจะประชุมกันเสมอๆ เพื่อศึกษาประเด็นและข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานแต่ละชั้นโดยละเอียด

ในชั้นตรวจพยานหลักฐาน องค์คณะผู้พิพากษาสอบถามประเด็น และสอบถามข้อเท็จจริงที่คู่ความต้องการพิสูจน์โดยพยานหลักฐานแต่ละชั้น ตามที่ปรากฏในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เสร็จแล้วหากมีพยานหลักฐานอื่นจึงจะหยิบยกขึ้นสอบถามต่อไป ในที่สุดจึงจะกำหนดประเด็นและสรุปพยานหลักฐานที่จะต้องไต่สวนต่อไป

ในการไต่สวนพยานหลักฐาน องค์คณะผู้พิพากษาสอบถามข้อเท็จจริงจากพยานบุคคล กิติ จากโจทก์จำเลยตามพยานเอกสารหรือพยานวัตถุ กิติ ตามที่ปรากฏในสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หากมีข้อเท็จจริงใดเพิ่มเติมนอกเหนือจากนั้นจึงจะเปิดโอกาสให้อธิบายภายหลัง

ฉะนั้นจากการศึกษาวิเคราะห์ สิ่งที่ศาลจะอาศัยเป็นหลักในการพิพากษาคดี ไม่ใช่คำเบิกความพยานในชั้นพิจารณาตามหลักการของการดำเนินคดีอาญาในระบบกล่าวหา แต่เป็นรายงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่ศาลต้องใช้เป็นหลักในการพิจารณา การไต่สวนขององค์คณะผู้พิพากษาจึงเป็นการพิจารณาคนละอย่างกับการสืบพยานบุคคลในคดีอาญาที่เป็นระบบกล่าวหา ในคดีอาญาทั่วไปที่เป็นระบบกล่าวหานั้น การถามค้านเป็นหัวใจของวิธีพิจารณา เป็นแบบพิธีทางกฎหมายซึ่งประกอบเป็นหลักการพิจารณาที่บริสุทธิ์ยุติธรรม (Fair Trial) ส่วนการดำเนินคดีอาญากับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในปัจจุบัน รัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญบัญญัติให้การสืบพยานเป็นเพียงการไต่สวนเพื่อหา “ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติม” โดยศาลมีอำนาจกระทำได้ถ้าเห็นสมควรเท่านั้น ซึ่งเป็นบทยกเว้นของหลัก ส่วนศาลจะไต่สวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมหรือไม่ ย่อมอยู่ในดุลพินิจของศาล

การใช้สำนวนไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณาคดีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีข้อดีและข้อด้อย ดังนี้

1.) ข้อดีของการใช้สำนวนไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลัก

การใช้สำนวนไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณาคดี หากสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงดังกล่าว มีข้อเท็จจริงที่ชัดเจนที่จะแสดงให้เห็นถึงความผิดหรือความบริสุทธิ์ได้ ศาลสามารถพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และพิพากษาคดีได้ด้วย

ความยุติธรรม ทำให้การบริหารบ้านเมืองไม่หยุดชะงักอยู่นาน เป็นผลดีต่อประเทศชาติที่จะได้รับการพัฒนาที่ต่อเนื่อง

2.) ข้อดีของการใช้จำนวนได้ส่วนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลัก

จากการศึกษาการใช้จำนวนได้ส่วนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้เขียนพบว่าการแสวงหาข้อเท็จจริงและการรวบรวมพยานหลักฐานเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะดำเนินการได้ส่วนข้อเท็จจริงเองหรือแต่งตั้งคณะอนุกรรมการได้ส่วนดำเนินการแทน ซึ่งประกอบด้วย กรรมการ ป.ป.ช. 1 คน พนักงานเจ้าหน้าที่ และหรือผู้ทรงคุณวุฒิตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด เป็นอนุกรรมการได้ส่วน โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับฐานะและระดับของตำแหน่งและการคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาตามสมควร และในทางปฏิบัติจะมีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการได้ส่วนทุกคดี เนื่องจากคดีที่ผู้เสียหายร้องเรียนต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีจำนวนมากนับพันคดี แต่เป็นคดีที่ต้องส่งอัยการสูงสุด เพื่อยื่นฟ้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในอดีตถึงปัจจุบัน มีทั้งสิ้น 4 คดี แต่เป็นคดีที่เป็นจำนวนได้ส่วนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพียง 3 คดี และเป็นการดำเนินคดีกับ ป.ป.ช. 1 คดี

ผู้เขียนเห็นว่า การแต่งตั้งคณะอนุกรรมการได้ส่วนมีทั้งข้อดีข้อด้อย สำหรับข้อดีทำให้สามารถได้ส่วนข้อเท็จจริงได้ด้วยความเร็ว เนื่องจากกรรมการ ป.ป.ช. มีเพียง 9 คน ไม่สามารถได้ส่วนข้อเท็จจริงเองได้ทุกสำนวน แต่สำหรับข้อด้อยนั้น ผู้เขียนเห็นว่า กฎหมายมีระเบียบวิธีคุณสมบัติของคณะอนุกรรมการได้ส่วนดำเนินการแทน ซึ่งประกอบด้วย กรรมการ ป.ป.ช. 1 คน พนักงานเจ้าหน้าที่ และหรือผู้ทรงคุณวุฒิตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. กำหนด เป็นอนุกรรมการได้ส่วน โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับฐานะและระดับของตำแหน่งและการคุ้มครองผู้ถูกกล่าวหาตามสมควร ถือว่าไม่มีความชัดเจนและอีกประการหนึ่งก็คือ คณะอนุกรรมการได้ส่วนนั้นมีความสำคัญเทียบเท่ากับคณะกรรมการ ป.ป.ช. เนื่องจากทำหน้าที่ได้ส่วนข้อเท็จจริงแทนคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งหากเทียบกับกฎหมายในประเทศฝรั่งเศสมีฐานะเป็นศาลได้ส่วน ถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะองค์คณะผู้พิพากษาจะต้องยึดสำนวนการได้ส่วนข้อเท็จจริง

5.2.3.4. การเบิกความของพยานบุคคล

ตาม พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 31 ประกอบกับข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2543 ข้อ 18 กำหนดขั้นตอน ดังนี้

- 1) ศาลแจ้งให้พยานทราบประเด็นและข้อเท็จจริง ซึ่งจะทำการไต่สวน ทั้งนี้ จากการกำหนดประเด็นและการสรุปพยานหลักฐานในชั้นตรวจพยานหลักฐาน
- 2) ศาลให้พยานเบิกความในข้อนั้นด้วยตนเองหรือตอบคำถามศาล
- 3) หลังจากนั้น ศาลจึงให้โจทก์จำเลยถามพยานเพิ่มเติมได้ โดยให้คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานดังกล่าวเป็นผู้ถามก่อน

การถามพยานในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอนุญาต ให้ใช้คำถามนำได้ การเบิกความของพยานบุคคลในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง แตกต่างจากในคดีอาญาทั่วไปมาก เพราะในคดีอาญาทั่วไปใช้วิธีพิจารณาระบบกล่าวหา ผู้มีหน้าที่ซักถามพยานคือ โจทก์และจำเลย โดยฝ่ายที่อ้างพยานดังกล่าวเป็นผู้ถามก่อน เรียกว่า “ถามซัก” อีกฝ่ายหนึ่งถามต่อมา เรียกว่า “ถามค้าน” และฝ่ายที่อ้างพยานมีโอกาสถามอีกครั้งเรียกว่า “ถามติง” แต่ในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองใช้วิธีพิจารณาระบบไต่สวน ดังนั้น ศาลมีหน้าที่ถามพยานเป็นหลัก องค์คณะผู้พิพากษาต้องร่วมกันพิจารณาสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ข้อโต้แย้งของคู่ความ กำหนดรายชื่อพยานที่จะให้ไต่สวน กำหนดประเด็นที่จะไต่สวน รวมทั้งตั้งคำถามให้พยานตอบให้ได้ความจริงให้มากที่สุด กระบวนพิจารณาทั้งหมดรวมทั้งที่เกี่ยวกับการถามความ จึงเป็นเรื่องการพยายามค้นหาความจริง มากกว่าเป็นเกมส์หรือเทคนิคในการว่าความของคู่ความแต่ละฝ่ายในการถามความ เพราะศาลจะต้องถามพยานเองก่อนจนพอใจว่าจำเลยกระทำผิดหรือไม่ ศาลจะสั่งให้มีการตรวจบุคคล วัตถุ สถานที่ หรือตั้งผู้เชี่ยวชาญโดยไม่มีคำขอของคู่ความได้ ระบบไต่สวนในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น ถ้ายังไม่เป็นที่พอใจว่าจำเลยกระทำผิดหรือไม่ ศาลมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการอย่างเต็มที่ จากนั้นจึงจะเปิดโอกาสให้คู่ความถามเพิ่มเติม

5.2.3.5. การบันทึกคำเบิกความของพยานและการพิจารณาต่างๆ

ตามข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2543 ข้อ 19 กำหนดให้บันทึกโดยใช้เครื่องบันทึกภาพและเสียงทุกคดี ยกเว้นการจดรายงานกระบวนพิจารณาในแต่ละนัดเท่านั้น ที่ทำเป็นลายลักษณ์อักษรให้คู่ความลงชื่อ ดังนั้น ศาลจึงต้องบันทึกกระบวนพิจารณาทั้งหมดลงในแถบบันทึกภาพและเสียง (VIDEO) และหากคู่ความต้องการสำเนาแถบบันทึกภาพและเสียงดังกล่าว ต้องทำคำร้องขอให้องค์คณะผู้พิพากษาอนุญาตต่อไปตามข้อ 19 วรรคสอง

วิธีบันทึกคำเบิกความของพยานและการพิจารณาต่างๆ ในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ต่างจากในคดีอาญาและคดีแพ่งทั่วไปอย่างมาก เพราะในคดีอาญาและคดีแพ่งทั่วไป เมื่อพยานบุคคลเบิกความตอบคำถามของคู่ความหรือทนายความผู้พิพากษาเจ้าของสำนวน จะสรุปคำเบิกความแต่ละประโยคเป็นความเรียงที่ดีและพูดบันทึกเทป ส่งไปให้พนักงานพิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษร เมื่อพยานเบิกความเสร็จก็จะให้พยานลงลายมือชื่อในบันทึกคำเบิกความทุกแผ่นไว้เป็นหลักฐาน แต่ในคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะบันทึกทั้งภาพและเสียงตลอดการเบิกความและการพิจารณา พยานไม่ต้องลงลายมือชื่อเป็นหลักฐาน ใช้ภาพและเสียงนั่นเองเป็นหลักฐาน

5.2.3.6. การแถลงปิดคดี

ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 32 บัญญัติว่า เมื่อการไต่สวนพยานหลักฐานเสร็จสิ้น โฉงก์และจำเลยมีสิทธิแถลงปิดคดีของตนภายในเวลาที่ศาลกำหนด ซึ่งคำแถลงปิดคดีนี้โฉงก์และจำเลยต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรส่งศาลและอาจขอแถลงด้วยวาจาประกอบด้วยก็ได้

จากการศึกษาการพิจารณาคดีระบบไต่สวนตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญนี้ การไต่สวนโดยยึดสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักย่อมเป็นหัวใจของเรื่องนี้ กล่าวคือ การไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นเรื่องสำคัญ เนื่องจากสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. จะต้องนำมาใช้ในชั้นพิจารณา หมายถึง เอามาใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีได้ โดยไม่จำเป็นต้องสืบพยานหลักฐานกันต่อหน้าองค์คณะผู้พิพากษาอีก เพราะพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 25 กำหนดว่าวันยื่นฟ้องต่อศาลให้ส่งสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต่อศาลเพื่อใช้เป็นหลักในการพิจารณาคดีและรวมไว้ในสำนวน และศาลอาจไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร แสดงว่าถ้าศาลตรวจดูแล้วเห็นว่าไม่จำเป็นต้องไต่สวนก็งดการไต่สวนได้เลย แต่ถ้าศาลเห็นว่าจำเป็นต้องไต่สวน จึงให้เริ่มไต่สวนโดยแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 7 วัน ตามมาตรา 30 แต่ศาลก็อาจจะลังเลใจว่าจะไม่สืบพยานซักปากเดียวแล้วจะเอาสำนวนคณะกรรมการ ป.ป.ช. มาฟังได้อย่างไร

จากการศึกษา เนื่องจากแต่เดิมศาลไทยไม่แสดงบทบาทในการค้นหาความจริง ตรวจสอบความจริง หรือแสวงหาข้อเท็จจริง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 332 (2) จึงกำหนดว่า ในกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องมี

สาระสำคัญอย่างน้อย ก็คือ "(2) วิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองซึ่งต้องเป็นระบบไต่สวนข้อเท็จจริง โดยยึดสำนวนที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. สรุปไว้เป็นหลัก และต้องยึดถือหลักในเรื่องการฟังความทุกฝ่าย และสิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา" ซึ่งการกำหนดลักษณะเช่นนี้ตรงกับลักษณะประการหนึ่งของระบบไต่สวนซึ่งมี 3 ประการ ก็คือ กระบวนพิจารณาด้วยเอกสาร โดยลับ และไม่ค่อยจะมีการดำเนินการโต้แย้งต่อสู้คดีกันระหว่างคู่ความ เนื่องจากศาลจะเป็นผู้ใช้ดุลพินิจของตนว่าพยานหลักฐานใดน่าเชื่อถือ โดยอาจจะไม่จำเป็นต้องพิจารณาเฉพาะพยานหลักฐานตามที่กฎหมายกำหนดไว้ก็ได้ กล่าวคือ ศาลสามารถไต่สวนพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ซึ่งจะกล่าวในหัวข้อต่อไป

การใช้สำนวนที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. สรุปไว้เป็นหลัก จากการศึกษาเห็นว่าในคดีหมายเลขแดงที่ อม.1/2545 คดีระหว่าง อัยการสูงสุด โจทก์ นายจิรายุ จรัสเสถียร จำเลยที่ 1 นายณรงค์ศักดิ์ เฮงไชยศรี จำเลยที่ 2 เรื่อง ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ศาลพิพากษาว่าจำเลยที่ 1 มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 148 ให้ลงโทษจำคุก 6 ปี ยกฟ้องโจทก์สำหรับจำเลยที่ 2 กรณีดังกล่าวที่มีการยกฟ้องจำเลยที่ 2 เนื่องจากคำให้การพยานบุคคลในชั้นไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. กับชั้นศาลขัดแย้งกันและไม่ชัดเจน ศาลจึงยกฟ้องโจทก์ ซึ่งเป็นลักษณะของการชั่งน้ำหนักพยาน ประเด็นดังกล่าวผู้เขียนเห็นว่าศาลสามารถไต่สวนพยานหลักฐานเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อความจริง โดยอาจแต่งตั้งบุคคล หรือคณะบุคคล ไปตรวจสอบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น เช่น โรงแรม เจ.บี. หาดใหญ่ สนามบินดอนเมือง สารานุกรมสุขจังหวัดสงขลา เป็นต้น เนื่องจากระบบนี้สามารถพิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้ และมุ่งหวังเอาผลที่จะได้รู้ถึงความจริงและจริง จะมีลักษณะเป็นระบบไต่สวนโดยการค้นหาความจริง มากกว่าการยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย กรณีนี้ดังกล่าวเกิดขึ้นเนื่องจากอาจเป็นคดีแรกซึ่งยังไม่มีควมคุ้นเคยกับระบบก็อาจเป็นไปได้ ในคดีต่อมาซึ่งเป็นคดีร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินศาลมีการค้นหาความจริงมากขึ้น

5.2.4. การไต่สวนพยานหลักฐานเพิ่มเติม

จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา 310 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 5 และมาตรา 25 วรรคสอง บัญญัติว่า ในวันยื่นฟ้องให้โจทก์ส่งสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต่อศาลเพื่อใช้เป็นหลักในการพิจารณาและรวมไว้ในสำนวนและศาลอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร

เมื่อมาตราชั้นบังคับไว้ว่าโจทก์ต้องส่งสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ต่อศาล ปัญหาในการเรียกสำนวนการสอบสวนมาจากอัยการสูงสุดจึงไม่มี นอกจากนี้กฎหมายยังใช้คำว่า ศาลอาจไต่สวนเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร ในทางกลับกัน จึงหมายความว่า ศาลไม่ได้สวนเพิ่มเติมก็ได้ ฟังสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งใช้ระบบไต่สวนโดยแท้และวินิจฉัยคดีเลยก็ได้ แต่ถ้าศาลเห็นสมควรเพิ่มเติม ต้องเป็นการถามในส่วนที่เพิ่มเติมจากสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. และในส่วนที่จำเลยคัดค้านด้วยคำของพยานในสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เท่านั้น

ผู้เขียนศึกษาแล้วพบว่า รัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์ให้ใช้วิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวน โดยในการพิจารณาคดี ให้ศาลยึดรายงานของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณาและอาจไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามที่เห็นสมควร เพื่อให้ศาลมีบทบาทในการแสวงหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความจริงได้เอง ซึ่งจะทำให้มีประสิทธิภาพในการดำเนินคดีมากขึ้น ซึ่งขั้นตอนการไต่สวนพยานหลักฐานเพิ่มเติมนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการพิจารณาคดี ไม่ใช่มาไต่สวนพยานกันอีกตามระบบกล่าวหาจะมีจะนั้นจะกลายเป็นว่าคู่ความมากำหนดกระบวนการพิจารณา แทนที่องค์คณะผู้พิพากษาจะเป็นผู้กำหนด

ดังนั้น องค์คณะผู้พิพากษาควรมีการกำหนดแนวทางการไต่สวนพยานหลักฐานเพิ่มเติม และวางข้อกำหนดในการไต่สวนพยานหลักฐานเพิ่มเติมก่อน⁴⁰ แต่การไต่สวนพยานเพิ่มเติมทำได้เสมอและถ้าไต่สวนพยานแล้วยังไม่เป็นที่พอใจว่าจำเลยกระทำผิดจริง ศาลต้องเรียกพยานมาไต่สวนเพิ่มเติม ถ้าจะมีการยกฟ้องศาลจะไม่ยกฟ้องโดยอ้างเหตุว่าโจทก์ไม่มีพยานมาสืบหรือยกฟ้องเพราะเหตุสงสัยเหมือนคดีอาญาทั่วไป คงยกฟ้องเพราะข้อเท็จจริงฟังไม่ได้ว่าจำเลยกระทำผิดเท่านั้น

5.2.4.1. การกำหนดแนวทางการไต่สวน

ก่อนกำหนดวันนัดไต่สวน องค์คณะผู้พิพากษาทั้ง 9 คน ควรประชุมปรึกษากันและวินิจฉัยว่ามีเหตุสมควรจะไต่สวนเพิ่มเติมหรือไม่ ซึ่งองค์คณะผู้พิพากษาทั้ง 9 คน จะต้องมีการเตรียมตัวโดยการอ่านสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทั้งหมดเสียก่อน โดยเปรียบเสมือนเป็นการวางแผนการไต่สวน หากเห็นว่ามิเหตุสมควรจะไต่สวนเพิ่มเติม องค์คณะผู้พิพากษาควรกำหนดแนวทางในการไต่สวนไว้ด้วย แนวทางในการไต่สวนต้องมีสาระสำคัญพอให้รู้วาทิศทาง

⁴⁰ ประพันธ์ ทรัพย์แสง , การค้นหาคำความจริงของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง : แนวทางปัญหาสู่ความเป็นระบบไต่สวนเต็มรูปแบบ, งานวิจัยหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (พ.ย.ส.) รุ่นที่ 8, พ.ศ. 2548 , น.66-67

ในการไต่สวนเป็นอย่างไร ถ้าองค์คณะผู้พิพากษาได้พิจารณาคำฟ้องและสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ประกอบกับบัญชีระบุนพยาน และคำแถลงของโจทก์จำเลยเกี่ยวกับแนวทางในการเสนอพยานหลักฐานของตนแล้ว ย่อมทราบว่าสมควรจะไต่สวนในประเด็นไหน พยานที่จะไต่สวนก็ปาก และศาลสมควรจะใช้อำนาจที่มีอยู่ไต่สวนพยานอะไรอีกบ้าง การกำหนดแนวทางของศาลนี้ ควรแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าด้วย⁴¹ ทางที่ดีที่สุดคือ ศาลควรให้คู่ความแถลงการณ์เปิดคดีเพื่อจะได้รู้แนวทางของคดีทั้งหมด

5.2.4.2. การวางข้อกำหนดในการถามพยานเพิ่มเติมของโจทก์และจำเลย⁴²

การถามพยาน ศาลต้องฝึกหัดตั้งคำถามแทนทนายความ เมื่อรู้รายละเอียดต่างๆ แล้ว องค์คณะผู้พิพากษาก็ควรจะใช้วิธีแบ่งงานกันทำโดยอ่านสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ทั้งหมดทุกคน แล้วมาประชุมแลกเปลี่ยนสรุปความคิดเห็นกัน หลังจากนั้นจึงพิจารณาว่าสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เพียงพอจะดำเนินการไต่สวนต่อไปหรือไม่ ผู้พิพากษาต้องฝึกหัดตั้งคำถามว่าจะถามประเด็นข้อไหนอย่างไร ทางปฏิบัติที่แล้มา ศาลยังคงติดกับระบบเดิม คือมีความรู้เกี่ยวกับการสืบพยานเพียงคร่าวๆ เพราะยังไม่ได้อ่านรายละเอียดในตอนต้น โดยจะมาอ่านละเอียดเมื่อตอนทำคำพิพากษาเท่านั้น เพราะฉะนั้นจึงไม่ค่อยได้ซักถาม ปล่อยให้คู่ความถามและเสนอแนะข้อเท็จจริงต่างๆ ในรูปของการถามซัก ถามค้าน และถามตง โดยศาลจะควบคุมเพียงว่าถามตรงประเด็นหรือไม่ การเพิ่มเติมจากที่ศาลถามไว้หรือไม่ นอกจากนี้ ผู้พิพากษาบางท่านก็ไม่กล้าที่จะถาม เพราะเกรงว่าจะผิดหน้าที่หรือจริยธรรมของตุลาการ ซึ่งข้อนี้ศาลควรต้องเปลี่ยนแนวคิดเสียใหม่ไม่ใช่คิดแบบเก่า

จากการศึกษาหากสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่ศาลจะใช้เป็นหลักในการไต่สวนพิจารณาคดีนั้น มีหลักเกณฑ์และวิธีการในแสวงหาข้อเท็จจริงและการรวบรวมพยานหลักฐานเป็นอย่างดี ศาลสามารถยึดสำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณาได้เป็นอย่างดี โดยอาจไม่ต้องไต่สวนหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมอีกเลย หากการไต่สวนข้อเท็จจริง

⁴¹ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 30

⁴² พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 30 และ

ข้อกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2543 ข้อ 18

และพยานหลักฐานมาเป็นที่ประจักษ์แล้ว ศาลสามารถพิจารณาลงโทษได้เลย แต่หากสำนวนของ คณะกรรมการ ป.ป.ช. ที่จะนำมาใช้เป็นหลักในการพิจารณาคดีมีข้อไม่สมบูรณ์มากมาย ศาล สามารถไต่สวนพยานหลักฐานเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควร โดยศาลสามารถถามพยานได้เองและ หากต้องแสวงหาข้อเท็จจริงอื่นนอกศาล สามารถแต่งตั้งคณะทำงาน เช่น ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา เจ้าพนักงานของศาล เป็นต้น หรืออาจแสวงหาข้อเท็จจริงหรือรวบรวมข้อเท็จจริงเพิ่มเติมโดยการออกหมายเรียกพยานเอกสารต่างๆ ที่อยู่ในความครอบครองของบุคคลอื่น เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการพิจารณาคดีต่อไป

ระบบนี้ไม่ได้เน้นเรื่องความเท่าเทียมกันของคู่ความอย่างในระบบกล่าวหา การพิจารณาคดีอาจทำกลับหลังจำเลยได้ตามหลักการของระบบไต่สวน ซึ่งศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีเครื่องมือในการให้แสวงหาข้อเท็จจริงได้มากมาย โดยกฎหมายกำหนดไว้เป็นกรอบกว้างๆ เนื่องจากระบบไต่สวนไม่มีหลักเกณฑ์การค้นหาความจริงที่เคร่งครัดนักจึงสามารถยืดหยุ่นได้ กฎหมายจึงกำหนดให้อำนาจเป็นพิเศษเพื่อประโยชน์ในการไต่สวนพยานหลักฐานเพิ่มเติม และเพื่อประโยชน์อื่นๆ ในการดำเนินคดี ดังต่อไปนี้อีกด้วย คือ

(1) ศาลมีอำนาจออกหมายอาญาหรือหมายใดๆ ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งบัญญัติ⁴³

(2) ศาลมีอำนาจเรียกเอกสาร หรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ⁴⁴

(3) ศาลมีอำนาจขอให้ศาลอื่น พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการใดเพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณาได้⁴⁵

(4) ศาลมีอำนาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมาย⁴⁶ ซึ่งบุคคล คณะบุคคล หรือหน่วยงานดังกล่าว ต้องให้ความร่วมมือในการดำเนินการใดๆ ตามที่ศาลขอหรือมอบหมาย ทั้งนี้เพื่อให้กระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปโดยรวดเร็วและเป็นธรรม⁴⁷

⁴³ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 6

⁴⁴ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 5 วรรคสอง

⁴⁵ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 5 วรรคสอง

จากการศึกษาอำนาจต่างๆที่กฎหมายกำหนดให้นั้น เพื่อให้ศาลสามารถไต่สวนพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ ตามหลักการของระบบไต่สวน เนื่องจากในการตรวจสอบหรือแสวงหาข้อเท็จจริงนั้น ศาลต้องมีเครื่องมือที่จะนำไปใช้ในการไต่สวนพยานหลักฐานเพิ่มเติม โดยกฎหมายให้อำนาจศาลเป็นอย่างมาก เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในการพิจารณาคดีจึงกำหนดไว้เป็นกรอบกว้างๆ เพื่อศาลจะได้นำไปปรับใช้ให้ยืดหยุ่นเหมาะสมกับรูปคดีและสถานการณ์ หากมีข้อจำกัดมากๆ อาจทำให้ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์กับการพิจารณาคดีได้ ซึ่งผู้เขียนเห็นด้วยกับการไม่กำหนดกรอบหรือข้อจำกัดของกฎหมายให้มากนัก เพราะจะได้เป็นไปตามหลักการและสาระสำคัญของระบบไต่สวน

5.3 ปัญหาอื่นในการพิจารณาคดีในระบบไต่สวนตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ

ระบบไต่สวนของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นระบบการพิจารณาคดีแบบใหม่สำหรับประเทศไทย จึงต้องมีปัญหาที่ต้องทำความเข้าใจหลายประการ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า มีปัญหาสำคัญประการหนึ่งก็คือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 18 วรรคสอง กำหนดให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอาญามาใช้บังคับสำหรับคดีอาญา และบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ สำหรับคดีกล่าวหาว่าร้ายวณผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติโดยอนุโลม ซึ่งในการนำกฎหมายดังกล่าวมาใช้ในบางบทบัญญัติไม่สามารถนำมาใช้ได้เนื่องจากขัดกับหลักการของระบบไต่สวน เช่น บทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227

".....

เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย"

บทบัญญัติดังกล่าวไม่สามารถนำมาใช้ในการพิจารณาคดีในระบบไต่สวน ตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

⁴⁶ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 5 วรรคสาม

⁴⁷ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 มาตรา 5 วรรคสี่